

Töö ja Tervis

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

Eesti Haigekassade Liidu ja Sotsiaalse Arengu Eesti Ühingu häälekandja

Nr. 9

XIII aastakäik

1937

Tellimise hind postiga:

aastas	100 senti
6 kuu peale	55 „
1 „ „	10 „
Välismaale aastas 150 s.	

Ilmub kord kuus.

Talitus ja toim.: Tallinn, Toompuiestee
17-a, k. 13. Telefon 448-35.
Tellimisi võtavad vastu kõik haigekassad
ja postiasutused.
Üksiknumber 10 senti.

Kuulutuste hinnad:

1 lhk.	kr. 50.—
1/2 „	„ 25.—
1/4—12.50 ja 1/8 lhk. „	7.25
Teksti ees —	50% kallim.

Kutsetöö-haigustest.

Dr. M. Püüms.

Iga töö juures, mida inimene peab tegema, et endale ja oma perekonnale igapäevast ülalpidamist saada, võib tekkida üks või teine haigus, mis tööga on otsekohe seotud, eriti veel siis, kui tööd tuleb teha tervishoiuvastastes tingimustes. Nii-sugused haigused on tuntud n.-n. kutsehaiguste nime all ja nad võivad olla väga mitmesugused, vastavalt töötingimustele — töökodade tervishoiule, töö iseloomule jne., kusjuures töötaja enese tervislik seisund ei ole tähtsuseta. Igal töötajal on vaja teada, missugused hädaohud teda tema töö juures varitsevad ja missuguste abinõudega on võimalik neid hädaohte kõrvaldada, et mitte haigestuda.

Enne kui üksikute kutsehaiguste kirjelduse juure asuda, peatume lühidalt sellel, kuidas ja missuguses olukorras tehti juba vanade kultuurrahvaste juures tööd, kuidas kutsehaigusist arusaamine pikka-mööda arenes ja kuidas viimaks kutsehaiguste vastu hakati abinõusid otsima.

Juba vanal ajal saadi aru, et üksikud tööd mõjuvad inimese organismile halvasti, kuid kulus ära palju aastaid, palju sajandeid, enne kui seda küsimust süstemaatiliselt uurima hakati, mille tulemuseks oli abinõude tarvitusele võtmine nende halbade mõjude vähendamiseks.

Praegusel ajal on tervishoiuteadlaste visa ja vaevarikka töö tagajärjel juba niikau-

gele jõutud, et üksikuis moodsais tehaseis on töötingimused nii kõrgele tasemele asetatud, et seal kutsehaigusi enam ette ei tulegi.

Vanade egiptlaste juures tehti väga palju tööd, kuid see oli peamiselt sunnitöö, mida orjad ja sõjavangid, ka naised ja lapsed, olid sunnitud tegema ülevaatajate piitsahoopide ja sõjaväelaste odade torgete ergutusel. Kõik need uhked püramiidid, templid, obeliskid, sfinksid ja muud ehitused, mis tuhandete aastate eest ühe või teise vaarao käsul on püstitatud ja millede üle meie praegugi veel imestame — on kõik orjade ja sõjavangide töö. On arusaadav, et pika tööpäeva, viletsa toitumise ja armuta ebainimliku ümberkäämise tagajärjel oli töötajate kokkuvarisemine, surevus, väga suur, kuid sellest ei hoolitud: langenute asemele astusid uued, keda ootas samasugune saatus.

Ka käsitöölise seisukord ei olnud sugugi parem: metallitöölised, näiteks, olid sunnitud tööd tegema väga primitiivsete abinõudega ja teenisid pika tööpäeva juures vaevalt nii palju, et hinge sees pidada, nad nälgisid sõna otseses mõttes ja seepärast on arusaadav, et surevus nende ja nende perekondade keskel oli väga suur. Eriti kohutav oli surevus mäekaevanduses töötajate keskel: muuseas oli vase tarvitamine vanade egiptlaste seas väga laial-

dane. Vaske saadi kaevandusist juba 5300 a. e. Kr.; selle väljakaevamisel olid ametis mitte üksi mehed, vaid ka võidetud maade naised ja lapsed, kes piitsahoopide ja odade torgete ergutuse tagajärjel tööd tegid kuni viimse hingetõmbeni.

Vanade greeklaste ja roomlaste juures oli seisukord veidi parem: tööpäev oli lühem — 16 tundi; töötasu oli suurem ja ka elamistingimused olid paremad. Ka arstiteaduse arenemine ja tolleaegsete arstide tähelepanekud ja kirjutused ühe või teise haiguse tekkimise kohta ei jätnud oma mõju avaldamata. Juba vana greeka suurimad õpetlased ja riigimehed Plato ja Aristoteles juhtisid tööliste tähelepanu sellele, et mõnede tööde juures võivad ühed või teised haigused tekkida, ja näitasid ka, kuidas tuleb nendest hoiduda. Plinius kirjeldab väavli ja tsiingi mõju inimese organismile ja soovib tolmu sisehingamise vastu tarvitada maske.

Hippokrates on esimene arst, kes näitab, et tina mõjub halvasti — mürgitavalt — töölise organismile, ja kirjeldab ka neid sümptome, mis tinamürgituse juures ette tulevad. Hippokrates on ka esimene arst, kes metallitööliste haiguse arstimiseks soovib puhtas õhus viibimist, kehali harjutusi, sooje vanne, head ja kosutavat toitu ja massaaži. Sedasama kirjutavad ja soovivad töölisile ka Galien ja Nikander, kes tinamürgituse puhul esile tulevaid haigussümptome kirjeldavad juba sellase täpsusega, millele ka tänapäeval pole midagi juure lisada.

Paljud vanad arstid kirjeldavad üht või teist haigust, mis töö juures võib ette tulla, sealjuures avaldades oma arvamist nende vähendamiseks ja ärahoidmiseks. Juvenal juhib tähelepanu seppade silmahaigustele ja Lucretius juhib tähelepanu mäetööliste raskele seisukorrale ja neile haigusile, mille all nad kannatavad; ka juhitakse tolleaegsete arstide poolt tähelepanu neile ebahügieenilistele elamistingimustele ja rasketele haigustele, mille all kannatavad galeeriorjad. Lõpuks võetakse paljude arstide poolt sõna ka naiste ja laste töö vastu mitmesuguseil tööaladel, eriti aga kaevandusis. Ka tolleaegsed kirjanikud juhiavad oma töödes tähelepanu sellele viletsusele, mille alla töörahvas kannatas, kuid suurt paremust see ei too- nud. Ainult mitusada aastat hiljem — 643. a. p. Kr. — on näha esimesi katseid

tööliste seisukorda parandada: sel aastal anti välja määrus, mis kohustab töölisile abi andma, kes olid õnnetusjuhtude puhul töö juures töövõimetuks muutunud.

Keskajal hakkasid ilmuma üksikute töökodade kohta juba tervishoiuäärused, mis on mõeldud rohkem töökodasid ümbritsevate elanike kaitseks kui tööliste eneste kaitseks. XV sajandil hakatakse juba rohkem tähelepanu pöörama kutsehaigusile ja 1473. a. ilmub esimene brošüür arst Ulrich Ellenbogi poolt alul käsikirjana ja pärast (1524. a.) trükituna — kus käsitletakse üksikuid kutsehaigusi, mida autoril on võimalus olnud tähele panna üksikute tööliste juures. Selles brošüüris, mille pealkirjaks on „Mürgiste aurude ja suitsude mõju“, on kirjeldatud vingugaasi, tina, elavhõbeda ja teiste metallide ning metalloidide mõju inimese tervisele ja vihjatakse ka neile abinõudele, mis aitavad nende kahjulikku mõju vähendada. 16. sajandil kestavad uurimised sel alal edasi ja siin ilmub Šveitsi arsti ja keemiku sulest töö, mis kannab pealkirja „De Morbis Metallicis“, kus ta kirjeldab üksikuid haigusi, mis tekivad metallitöölisel — eriti töölisel Tirooli kaevandusis, kes olid sunnitud metallide valamise juures aure sisse hingama: ka rida teisi arste avaldab omi töid samal alal. XVII sajandil ilmub suurem töö kutsehaiguste alalt Samuel Stockhauseni sulest, kes oli Lüneburgi kaevandustööliste arstiks ja kaevanduste inspektoriks. Tema töö on juba täiuslik võrreldes teiste autorite samasisuliste töödega. See töö on kirjutatud ladina keeles, kuid see osa, mis käsitleb haigusi ja nende ärahoidmist, on kirjutatud saksa keeles ja pühendatud otsekohe töölisile. Oma kirjutuste ja õpetuse eest kutsuti teda kaevandustööliste sõbraks, milline nimetus oli tol ajal väga haruldane. Arst Diemberbroeck, kes käsitles kaevurite hingamishaigusi ja lahkas nende laipu, tähendab muuseum, et surute kopsusid lõigates on tal tunne, nagu läheks nuga läbi liiva. (Ka praeguse aja surnud söekaevurite kopsu lõigates on seesama tunne.)

1700. a. ilmus Bernardino Ramazzini sulest suurem töö kutsehaiguste üle, mis sisaldas ühelt poolt kokkuvõtte juba varemalt ilmunud töödest sel alal ja peale selle autori enese vaateid tööstuse- ja kutsehaiguste kohta. Tolle aja kohta on see

töö nii põhjalik ja laiaulatuslik, et Ramazzini kutsutakse täie õigusega tööstustervishoiu isaks. Ei ole ülearune, kui mõne sõnaga puudutan tema elulugu: B. Ramazzini sündis 4. oktoobril 1633. a. Kapri saarel Itaalias ja õppis Parmis ülikoolis mõtte- ja arstiteadust, mille lõpetas 1659. a. Pärast seda pöördus ta Kapri tagasi, kus ta hakkas praktiseerima arstina, sealjuures jätkates oma uurimusi kutsehaiguste alal. 1671. a. kutsuti ta kui suurte teadmistega ja kogenud arst Modena ülikooli arstiteaduse professoriks. Teda tunti üle Euroopa, ja siis pole ime, et ta kuulajate hulgas leidis arste igalt maalt. Modenas valmis ka tema suurim töö kutsehaiguste kohta, mis temale tõi üldise kuulsuse arstide peres, mille tagajärjel ta valiti paljude ülikoolide auliikmeks. 1700. a. valiti ta Padua ülikooli professoriks, kus ta oma tööd jätkas kuni surmani (1714. a.). Kapri saarele on temale püstitatud ausammas.

Oma pikal eluajal ja püsiva töö tagajärjel on ta palju kirjutanud väga mitmesuguste haiguste kohta, kuid kõige rohkem valdasid teda tervishoiu küsimused. Ta oli kindel, et kergem on haigust ära hoida kui teda arstida, ja seepärast annab ta ka juhtnööre, kuidas seda tuleb teha. Pealeselle pööras ta suurt tähelepanu loomatervishoiule, avaldades arvamist, et üksikud haigused on loomadel ja inimestel ühesugused. Sellest hoolimata, et tolleaegsed arstid temale etteheiteid tegid, et arstil ei ole kohane loomahaigustega tegemist teha, jätkas ta seda tööd kuni elu lõpuni, mille tulemuseks oli tema tööde

avaldamine, mis veel tänapäev tunnustust leiavad.

Ramazzini peatähtsus seisab selles, et ta esimesena hakkas nõudma tööliste kutsehaiguste ärahoidmiseks paremaid töötingimusi. Ülikooli professorina oli temal võimalus minna igasse töökotta, ka kõige viletsamasse, ja see aitas talle palju kaasa tööliste haiguste põhjuste selgitamiseks. Olgugi et ta üle seepärast paha nalja heidet (töökotta sisseastumist peeti tol ajal teoks, mida pidi hābenema), ei häirunud see teda põrmugi; haiguse äratundmiseks oli tarviline Ramazzini arvates ka haige ametit tunda ja ka nende töötingimustega tuttav olla, kus haigel töötada tuli.

Tānu oma laialdastele teadmistele ja suurtele kogemustele oli Ramazzini 17. sajandi lõpul ja 18. sajandi algul kui arst ja kui tervishoiuteadlane suurim autoriteet. Tema töid tõlgiti teistesse keeltesse, mis sundis ka teisi maid rohkem tähelepanu pöörama tööstustervishoiule; töökojad olid tol ajal igal pool viletsad, mistõttu tööliste seas oli haigestumine ja surevus väga suur, ja arstid, tutvudes Ramazzini töödega ja tema nõudmistega töötervishoiu alal, hakkasid ikka rohkem ja rohkem nõudma parandusi ja uuendusi nii töökodade kui ka üldiste töötingimuste suhtes. Kõik need nõudmised on leidnud teatavalt poolelt suurt vastupanu, mistõttu tervishoiuline liikumine on edasi nihkunud tigusammul, kuid 18. sajandist alates kuni siamaani on tervishoiu, eriti töötervishoiu, alal olnud suuri muudatusi, mille juures lähemalt peatume edaspidi.

Fosgeeni toimest inimorganismile.

A. KÜMMEL.

II.

Et meie ülevaade fosgeeni mõjust inimorganismile oleks veelgi täielikum, toome veel mõnede autoriteetsete autorite vaatlused. E. B. Vedder oma kirjatöös „The Medical Aspects of Chemical Warfare“, Baltimore, 1925. a., teatab järgmisest juhtumist: keegi tuntud keemik töötab fosgeeniga oma laboratooriumis. Kell 1 pärast lõunat purunes töölaual mõnesugustel asjaoludel fosgeeni sisaldav klaasnõu. Kõrval töötav abiline nägi,

kuidas ta naabri pea suunas laualt kerkis kollakas gaasipilveke. Keemik, olles teadlik hädahoju suurusest, karjatas: „Gaas! Olen mürgitatud!“ Selle järele jooksid mõlemad gaasist mürgitatud ruumist kiiresti välja.

Kohe kutsuti haigla sanitaarauto välja ja gaasitatud patsient toimetati kiires korras haiglasse.

Poolteise tunni pärast, s. o. kell 2.30, oli ta juba haigla voodis. Olukord polnud alar-

meeriv: kõha peaaegu polnud. Pulss oli normaalne. Haige ei närveerinud, polnud rahutu ja jutles vabalt sõpradega üle tunni aja.

Kogu aeg oli ta seisukord niivõrd hea, enesetunne suurepärane, et pärast esimest vastuvõtmist haiglasse ja esimest läbivaatust arsti poolt loeti ülearuseks teda pärastpoole kontrolliks välja kutsuda. Kell 5.30 pärast lõunat tekkis aga korruga organismis põhjalik murrang. Algas raske kõha, vahurikka röga eristumisega, huuled muutusid siniseks. Ühe sõnaga, seisukord muutus korruga väga halvaks.

Iga krampliku kõhahoo juures eristas haige suured hulgad helekollakat vahurikast vedelikku. Viimast kogunes poolteise tunni jooksul ligikaudu 2½ liitrit. Patsiendi näo ilme muutus mullakarva-halliks, kuigi pulss püsis võrdlemisi heana.

Patsient suri samal päeval kell 6.50 eriliste väliselt märgatavate lämbumistunnuste esinemiseta.

Ärrituse sümptoomid olid algul väga nõrgad, siis tuli 4-tunnine vaheaeg, siis äärmiselt raskekujuline kopsude tursumine, ja surmamomendi saabumine vajas vaid veidi enam kui ühe tunni.

Olgugi et haige lamas rahulikult haigla voodis, oli võimatu ta elu päästa.

Ameerika maailmasõjaaegne keemiliste vägede ülem kindral Fries oma raamatus „Chemical Warfare“, Baltimore, teatab itaalia prof. Fenarolli surmast, mil vähete erinevuste juures oli eelmisele analoogiline ilme.

Professor Fenarolli uuris maailmasõja ajal fosgeeni omadusi. Jällegi mõnesugustel põhjustel lõhkes töölaual seisev fosgeeniga täidetud klaasnõu. Professor sai selle juures gaasitatud. Et abi oli käepärast, toibus ta pea niivõrd, et otsustas ise jalgsi koju minna. Öhtul viibis ta meelelahutuseks oma abikaasaga kontserdil. Keskööl aga muutus seisukord põhjalikult. Ilmusid kõik tüübilised fosgeenimürgituse tunnused ja kell 9 hommikul järgnes surm.

Mõned õpetlased on püüdnud fikseerida arvudes seda hulka, millest peale fosgeen hakkab avaldama oma mõju inimorganismile. Peab aga jällegi alla kriipsutama seda, et need keskmised arvud võivad kõikuda, oleneb organismi enese seisukorrast, ta vastupanuvõimest, tegevusest kui ka gaasi-atmosfääris viibimise ajast. On tähele pandud, et nõrk gaasiõhkond pikema aja jooksul mõjudes võib lõpptulemusena anda samu tagajärgi kui tugev gaasipilv lühema aja jooksul. Sakslased Flury ja Zernik on, uurides fosgeeni mõju inimorganismile, püstitanud järgmised arvud:

Fosgeeni mõju inimesele Flury-Zernik'i järgi.

	Mõjutuse aeg	Osa 1 miljon osas õhus	Gaasi hulk 12 t. õhus milligrammides
1) Kõrgeim inimese poolt väljakannatav fosgeenihulk	pikemat aega	1	0,004
2) Raske ärritus, sõdur muutub võitlusvõimetuks	mõned sekundid	10	0,04
3) Elukardetav	1/2 tundi	12,5	0,05
4) Surmav	1/2 tundi	25	0,1

Oleme peatunud Hamburgi katastroofi juures võrdlemisi pikalt selle tõttu, et Kilingi-Nõmme katastroofil tekkinud „nitroogaasid“ on oma efektilt sarnased fosgeenile. Samuti on ka nende mõjutuste otsekoheste tagajärgede ravimine peaaegu sarnlev fosgeenihaavatute ravimismetoodidele.

Kilingi-Nõmme katastroof ühes teiste puudustega, mida me siin ei taha riivata, jättes need täieliselt prokurööri hoolde, näitas seda, et gaasikaitse kirjanduse tundmine on meil puudulik.

Esmajoones peaksid kõik haiglad ja arst-konna liikmed aega viitmata asuma nende

soetamisele, et me sõja korral gaasirünnakute ees mitte kokku ei variseks.

Maailma poliitiline baromeeter näitab pidevalt lähenevat tormi. Millal see valla pääseb, kus kohas, kas läänes, idas või lõunas — see pole teada. Et selles elektriseeritud atmosfääris üks õnnetu revolvrünnak kogu laiviini võib liikuma panna, seda nägime 1914. a. suvel maailmasõja eel.

On aga vänuvanker kord veeremas, siis pole enam mõeldagi väliskirjanduse muretsemisele. Kogu sõjaküsimusi käsitlev literatuur pannakse siis kohe sekvestri alla, välja-vedu keeldakse. Praegugi pole kirjanduse

muretsemine välismaalt kerge ja alati võimalik.

Allpool toome mõned soliidsemate gaasikaitseraamatute nimetused.

Soliidsemaks, põhjapanevaimaks teoseks tuleb kahtlemata lugeda saksakeelset dr. R. Hansilia'n'i raamatut „Der chemische Krieg“ (keemiline sõda), III trükk. I osa, mis käsitleb sõjalist gaasi, maksab 33,50 riigimarka, II osa — teaduslik osa — maksab 38 r.-marka.

2) Dr. Otto Munch: „Leitfaden der Pathologie und Therapie der kampfstofferkrankungen“; Georg Tieme Verlag. Hind Kr. 12 ja 60 senti.

3) Dr. med. Hermann Büscher'i raamat „Grün- und Gelbkreuz“. Verlag R. Himmelheber & Co, Hamburg, on jällegi arstiteaduslik standardteos. Raamat maksab 38 kr.

4) Väga hea, kuigi populaarne, on dr. med. Otto Ruff ja dr. J. Fessler'i raamatu „Gasschutz... Gashilfe gegen Giftgase“. Alwin Froehlich Verlag Leipzig. Hind 50 penni või 70 eesti senti.

5) Haigekassa arstidele mitmesuguste töökaitsega seotud küsimuste valgustamiseks

on kahtlemata hädatarviline prof. dr. F. Flury ja dr. F. Zernik'i raamat „Schädliche Gase...“, hind 69 riigimarka. Standardtöö.

Kaugelt kättesaadavamad hinnalt on Nõukogude Vene autorite tööd:

7) Линдеман. Токсикология химических боевых веществ. Hind ca 7 krooni.

8) В. И. Кличников: Патология, клиника и терапия поражения боевыми отравляющими веществами. Hind ca 3.50 krooni.

9) А. Д. Каплан. «Первая помощь до врачей». Hind 2.50 krooni.

Ajakirjadest võiks soovitada: „Gasschutz und Luftschutz“, Berlin, Dr. Elbing Verlag, hind aastas 12 ja 16 riigimarka. Töökaitse tegelasile on kasulik ajakiri „Zentralblatt für Gewerbehygiene und Unfallverhütung“, Berlin, Julius Springer Verlag, hind 20 riigimarka.

Venekeelsetest ajakirjadest arstikonnale «Военно-санитарное дело», hind 3,5 dollarit aastas.

Õhukaitsse tegelasile: «Вестник противо-воздушной обороны», hind 6 dollarit aastas.

Taimetoitus.

Dr. A. A. Hrustalev.

Taimetoitlased jagunevad kolme liiki. Üks liik, mis esindab taimetoitluse äärmisi vaateid, arvab, et inimesed peavad endid toitma ainult puuviljaga ja aedviljaga, mida võib toiduks tarvitada toorelt; igasugused kulinaarvõtted on seepärast ülearused.

Teine liik taimetoitlasi lubab peale selle toiduks tarvitada ka muid taimeprodukte: kartulit, hernest, uba; nad tunnustavad tule tarvitamist toidu valmistamisel.

Kolmas liik taimetoitlasi — kõige rohkearvilisem — lubab juba tarvitada ka piima, võid, juustu, kohupiima jne. See liik on vaid liha söögiks tarvitamise vastu ja on „tapmiseta toitmise“ kaitsjaks.

Taimetoitluse hüvede kohta on olemas väga suur kirjandus. Terve rida katseid on annud jaatavaid tulemusi ses mõttes, et ainult taimeainetega toitmine annab häid tagajärgi, kuid kõik need katsed ei toimunud küllaldaselt

pika aja kestes ja seepärast ei saa neid lugeda usutavaiks.

Katsed, mida tegi 1912. a. Slonacker noorte rottidega, selgitasid, et rotid, keda toideti väga mitmekesise taimetoiduga, mis koosnes 20 taimeelemendist, arenesid hästi, kuid siis, kui nad olid juba 60% kaalule juure võtnud, jäid nad oma arengus seisma ja nende kaal enam ei suurenenud. Sääraste rottide keskmine eluiga oli 550 päeva. Rotid aga, kes said segatoitu, see on taime- ja lihatoitu, omandasid täie kaalu ja karva; nende keskmine eluiga oli 1020 päeva. Need ja ka teised katsed näitasid, et ainult taimetoiduga pidevalt ei saa rotid elada, ilma et see kahjustaks nende tervist, arengut ja elupikkust.

N.-n. „mittetappev toitmine“ võib pikemat aega rahuldada looma ja inimese organismi. Selle toitmisviisi juures tarvitatakse ka loomariigi aineid — piima ja selle saaduste, kanamunade jne. näol, see on — täisväärtuslikke

valke, tarviliisi vitamiine, täisväärtuslikke rasvu ja muud.

Pärast verekaotust, teravaid nakkushaigusi jne. liha toiduks tarvita- mine kiirendab vere regeneratsiooni- protsessi ja sellega organismi jõu ta- gasisaamist.

Õige toitlus peab vastama järgmiste- le nõudmistele: toidu koosseisu peavad kuuluma valgud, nii looma- (täisvää- rtusliku) kui ka taimepäritoluga, ras- vad — looma- ja taimepäritoluga; sü- sivesikuid tärgklise, rakukeste ja liht- suhkru koosseisus, mineraalsoolad nii

aluselisi kui ka hapendilisi; vett ja tar- vilisi vitamiine.

Peale selle tuleb arvestada ka muid tegureid, nagu toidu maitset ja lõhna, hulka ja kuju, rahva harjumusi jne.

Ainult kõike seda arvestades võib anda organismile temale tarvilist toi- tu, energiat ja plastilist materjali ka- suliku töö tegemiseks.

Ratsionaalses toilitustamises tuleb seepärast kasutada mitmesuguseid toi- duaineid nii looma- kui ka taimepärit- oluga määratud hulgal ja õiges vahe- korras.

Tööline ja kultuur.

L. Johanson.

Eesti raamat pühitses hiljuti oma 400 aasta juubelit. Eesti raamatu areng oli raske ja visa. Sellest arengust peegeldub rahva minevik ja rahva elu. Pärispõlv ei olnud sobiv kultuuriväärtuste loomiseks. Sellele järg- neval ajajärgul kuini Eesti iseseisvuseni oli Eesti vaimuolu kahe vesikivi vahel: ühel pool Vene tsaarivõim Vene ametnikega ja ve- nestamispiüetega, teisel pool Saksa suur- maapidaja, mõisahärra, saksluse ja selle vesi- võsuga — kadaklusega. Rahva terve elujõud, ta vabadusiha ja iseseisvuse tung päästis ta lõpuks neist vöörkehadest.

Aga ka aeg, kus ei olnud veel iseseisvust, on annud rea kirjanikke, kes kõnelevad ka tulevastele põlvedele, kel on ka Eesti vaimu- elu kujunemisel olnud suur mõju: nimetame Krentzwaldi, Juhan Liivi, Eduard Vildet ja A. Kitzbergi.

Vene proletariaadi vabastusliikumine ei jätnud oma mõju avaldamata ka Eesti vai- muule. Tekkisid ka siin uued ja värskemad tuuled. Tekkis noorkirjanike põlv, kes koon- dus „Noor Eesti“ ümber, otsides uusi aateid, tuues elevust ja värskust.

Melankoolne, kurb oli siis noorte põhitöön vabaduseta, lämbunud õhkkonnas. Gustav Suits ei laulnud mitte ainult sellest, et noor olla on kevadet rinna sees kanda, vaid ka õige kurba laulu tolleaegsest Eestist:

„Kes küll heledalt naerda siin suudaks?
See, kes mured kõik rõõmuks muudaks.
Koorma all kummargil õhkab elu
veel aga Hädaoru küla kohal.
Eesti elu.

G. Suits lõpetab nii:

Laulame tundes, et varakult kaome,
siia neetud soo sisse vaome.
Millest aga unistame, surmalapsed?
Paremast teistele elupäevast.
Eesti päevast.

Iseseisvusega saabus Eesti päev ja rah- vas asus täie innuga kuivatama ja muutma viljakandvateks põldudeks neetud soid. Ta töö on kannud vilja. Osa soid on kuivatatud

ja kasvatab vilja. Kümneid tuhandeid uusi eluasemeid on loodud. Viimase poolteise aastakümne jooksul on mitte ainult Eesti ma- janduselu, vaid ka Eesti teadus ja kirjandus, teaduslik kirjandus ja ilukirjandus, Eesti raamat arenenud otse üllatavalt.

Iseseisvuse algul puudus eestikeelne tea- duslik, eriti ka koolikirjandus, peaaegu täiesti. Õpperaamatute aset täitsid mimeo- grafeeritud konspektid-tõlked. Tänapäeval teeb lastevanemaile muret õpperaamatute rohkus: iga aasta toob uusi, millega asen- datakse varemaid. Ja raamat on kallis. Alg-, kesk- ja kutsekoolil on nüüd rikkalik kooli- kirjandus.

Eesti iseseisvuse saabumisega ka vanemad kirjanikud muutusid eriti produktiivseiks — nimetame vaid Tammsaare „Töde ja õigust“. Hulk nooremaid kirjanikke ja luuletajaid on avaldanud teoseid, mille keskel on küllaltki väärtuslikku.

Eesti iseseisvuse saabumisel hakati teed tasandama noorsoole, kes tungis hariduse- allikaile. Teostati tööliste nõudmisist 6-aas- tane sunduslik ja maksuta algkool, mis kah- juks nüüd jälle on ära muudetud. Loodi üht- luskool, mis nüüd on asendatud 4-aastase koolisunduse, keskkooli ja gümnaasiumiga, kuhu algkoolilapsel pääs on väga keeruline ja raskepärane.

Noorsugu tungis kesk- ja ülikooli. Nüüd on hakatud seda tungi pidurdama uste koo- male tõmbamisega, sisseastumis-eksamitega, mis sageli otsustavad sissepääsu ja väljajää- mist väga juhuslikult. Tänavu jääb ülikooli ukse taha ligi 200 noort inimest, kelle kohta tuleb täie tõsidusega küsida, mis nad nüüd hakkavad tegema?! Vanemate piüideil oma lastele anda haridust on ees ületamata tõk- keid.

Ei taha veelgi vaikida hädaldamine har- ritlaste ülirohkestest, üleproduktioonist, kuigi see on liialdatud ja haritud inimene, kes on kutse omandanud, võib leida endale küllaltki eluülesandeid.

Eesti kirjandus on ka viimaseil aastail

näidanud loomingut, eriti palju on ka võõrkeeltest tõlgitud, näib, et isegi enam kui see on ratsionaalne.

Kahjuks on tõlgete valik sageli sündinud vaid ärilisest seisukohast.

Mõnedki Eesti kirjanike teosed on tõlgitud võõrkeeltesse, on tunginud suuremate rahvaste keskele.

Kui suurrahvad on annud suuri maailma-kuulsusi, siis on kahtlemata nende populaarseerimiseks kaasa aidanud ka nende keele suur ulatus. Suurrahvaste, nagu Inglise, Prantsuse, Saksa ja Vene, keelt õpitakse väljaspool nende riikide ja rahvaste piire — võõrkeelena. Eesti keelt õpivad vaid eestlased ja veidi soomlasi, ka mõned ungarlased. See ei jäta oma mõju avaldamata.

Eesti kirjanikest on nii mõnigi aineks valinud sotsiaalprobleeme ja tööliste elu, kuid väga vähe, liig vähe. Õigupoolest ei ole palju kirjanikud veel külast linnagi jõudnud.

Ei ole õigust K. A. Hindreyl kirjutada ühiskondlikust tellimisest: „Vene revolutsioon, esimene, tõi uut: mitte enam eesti moonakas ja vallavanem ei olnud kahtsemis- ja kaitseväärne, vaid juba maailma proletariaat. Siitpeale hakkasid segunema senised kodused motiivid üldproletaarlikega, kusjuures seda teravamini hakkas ilmnema eesõigustatud klasside kõlbeline väärtusetus ja pursui pandi veelgi rohkem põlguse alla. Orienteeruti väga tugevasti ida poole ja hiljem, meie vabadusvõitluse järele, uuriti ikka veel edasi proletaarlike sangarite siseelundeid.“

Kahjuks ei ole Eesti kirjanikud veel üldse jõudnud proletariaadini; neil on seni olnud töölistega ja tööga väga vähe kokkupuutumist. K. A. Hindreyl ei ole näiteid tuua, mis õigustaksid ta väiteid. Liig võõras on Eesti kirjandus veel ühiskondlikele küsimusile, kõnelemata proletariaadist, keda veel õigupoolest ei nähtagi. Ühiskondlikust tellimisest võib juttu olla vahest Mikumärtide ja Jooramite ümbervärvimisel — aja- ja turunõudele vastavalt, nagu on sellega toime tulnud endine sotsialist Hugo Raudsepp, kes ka oma teisteski teostes ja „Loomingus“ avaldatud novellikestes näitab täielist vaadete murrangut, nii-ütelda suu sekki mööda seadmist.

Võib-olla tekib edaspidi ka Eestis kirjandus, mis käsitleb proletariaadi elu ja võitlust, praegu seda veel ei ole.

Eesti haritud noorsugu on ta kodust, ta tööst ja eriti töötavast rahvast tunduvalt eemaldanud balti-saksa traditsioone jälgiv korporatsioonielu, vististi ka paljude õpetajate ideedelagedus, eriti üliloolis, süstides ideede asemel — karjäärivaimu, tahtejõu ja tõeks-pidamise asemel vaimset tühjust ja lõbuhimu, mis otsib rahuldust kohvikus, kinos, kõrtsis ja muis „haritud inimese“ pühapaikades.

Üldiselt tuleb aga hariduse kohta ütelda, et kirjaoskamine ja väline vööp ei moodusta veel kultuurilisust.

Ei saa, näiteks, saksa rahvast veel pidada kultuurrahvaks, vaatamata sellele, et ta on

annud Schilleri ja Goethe, on annud hulk kunstnikke, kirjanikke ja teadusmehi.

See ei olnud ammu, vaid alles 1898. a., kui Saksi tervishoiu-departemangu andmeil sääraustes linnades nagu Zittau, Kochlitz j. t. oli nõidade ja posijate arv suurem kui arstide arv. Annabergis oli 28 arsti kohta 36 soolapuhajat. Kogu Saksi riigis oli 1897 arsti kohta 900 posijat.

Dr. Löwenfeld oma psühhoteraapia õpperaamatus kirjutab, et haridus ja terve mõtlemisviis ei käi alati käsi. Paljudel inimestel, kes kuuluvad haritud klassi, leiame sääraast kalduvust ebausku ja sääraast kriitilise suhtumise puudumist, mida ei leia neilt, kes pole saanud haridust. Kui me annaksime intelligentsele töölisle nõu, et ta kannaks haiguse vastu amuletti või tarvitaks niinimetatud sümpaatilisi vahendeid, siis saaksime vastuseks õlgade kehitamise. „Haritud“ inimeste keskel, eriti daamide hulgas, on neil vahendil suur menu. Nende ridade kirjutajal oli kord võimalus näha nende inimeste nimestikku, kes soovitasid ametikohas imearsti, kes neid olevat aidanud. See nimestik sisaldas väga tuntud isikute ja nende prouade nimesid. Võib olla, et see ei olegi pilge, kui kõneldakse ühest majandustegelasest, et ta küsib mängukaartidelt, mis teha kanamunadega, kas müüa ära või oodata paremaid hindu.

Ei ole ka mingi kultuurilisuse tunnus oma rassi, mis on segatud rahvaste rändamisel, kultuurilisel ja kaubanduslikul läbikäimisel ja sõdades, ülistada ja puhtaks, valitud ja ainuõigustatud Aaria tõuks kuulutada, teisi rasse vihates ja alavääristades.

Elegantset meest ja naist ning niinimetatud puhas seltskonda ei tule ära vahetada haritud inimesega.

Haritud inimeseks võib pidada ka talupoega, kes ei ole Goethest ega Schillerist kuulnudki, kes on aga kasutanud neid võimalusi, mis olukord talle on annud, kes on loonud enesele terve maailmavaate loodusele ja ajaloole, sellele ühiskonnale, kus ta elab ja kus ta oskab iseseisvalt olukorda hinnata ja iseseisvalt tegutseda.

Haritlaste kohta lugesime Eesti raamatuaasta erapeakomitee väljaandest, et Tallinna linna rahvaraamatukogude kasutajaist on rõhuv enamuse Tallinna töölistkonnast. Jõukamaid inimesi ja haritlasi on nende keskel üsna vähe. Raamatuid loeb see rahvakiht, kes raamatut osta ei jõua, liiatigi, kus praegused raamatute turuhinnad on kruvitud lubamata kõrgele, ega loe see rahvakiht, kes raamatut osta jõuaks! Edasi öeldakse: „Meie haritlane ja jõukam kiht raamatut ei osta ega loegi!“

Selles on palju tõtt, kuigi mitte täiesti. Tööliste tungist raamatu järgi annab tunnistust ka see, et sadamatöölised, kellele „peenem seltskond“ suhtub eelarvamistega, tegid lepingu linna raamatukoguga sealt raamatute hankimiseks. Ja kui praegu jälgida selle kasutamist, siis peame tunnistama, et nad tõesti tahavad lugeda. Töölisel, kelle töötasu ei ulatu üle 40—80 kr., on raske osta

raamatut, mille hind on 3—8 kr. Seda võivad teha need, kel on enam sissetulekuid.

Raamat on ka äriese.

Raamat võib ka kahju tuua, võib mürgiks muutuda, kui ta otstarve on madalate instinktide kōiditamisega raha teenimine.

„Dekameron“ on tõlgitud kõigisse kultuurkeelisse, on trükitud iluväljaandeid. Boccaccio on klassik. Kui aga „Dekameroni“ Eestis annete kaupa on välja antud sihilikus ja võltsitud tõlkes, siis ei ole siin muud sihti olnud kui ainult äritegemine seksuaal-ihade kōiditamisega.

Rahva keskel, ajalehemüügikohtades, levitatakse raamatukesi, mille kohta peab otse imestavalt küsima, kuidas on osatud säärast alaväärtuslikku „kirjandust“ leida.

Inimese elu on selleks liig lühike, et iga tühja lugeda. Suur osa inimesi valib endale aga lugemismaterjali ilma kriteeriumita.

Kirjanduse lugemist takistab ka kino.

Kino, samuti raadio, on suur tehniline ja kultuuriline saavutus, kuid nende kavad on enamikus tühised ja lagastavad. Seda peab ütleva eriti kino kohta, mis rahvalt, eriti noorsoolt, võtab hulk raha, mis võiks kasutada hea raamatu ostmiseks ja teatriskäimiseks. Kuigi kinofilmid vaatab läbi komitee, siiski mõjub suur osa neist otse allakiskavalt oma kõrtsi, tantsu, printside ja luksusnaiste ümber keerlemisega. Tõsisel, väärtuslike filme on vähe, vahest ainult mõni Vene film. Eriti halvavad on ka Ameerika naljapildid. Prantsuse ja Inglise paremaid filme ei näidata, rahvast toidetakse eriti Saksa alaväärtusliku toodanguga. Isegi päevasündmuste ülevaade on masendavalt ühekülgne: koertenäitused ja hobuste võiduajamised, mida avavad suurused, ja paraadid. Halb film võõrutab inimest, eriti noori, tõsisest elust, teeb neid pealiskaudseiks, kergeiks, rikub noori hingi, kisub alla moraalselt, võõrutab ka heast kirjandusest. Sama peab ütleva ka osa ajakirjanduse kohta, mil eitavate liikumiste arengus on olnud kurb osa.

Kinos kui ka kirjanduses on liig suur osa erootika. Kultuuriliselt ei ole aga sel mingit tähtsust, kas mõni Sarah naeratab või ei naerata.

Ei ole kahtlust, et lagastavalt mõjub ka spordiliialdus, õigupoolest sportlik ühekülgsus. Süstemaatilise füüsilise kasvatusese meele tikub rekordsport, üksikute rammumeeste kultus, toores poks ja jalgpalli-liialdus.

Kultuur võib areneda vaid vabas ühiskonnas. Seda näitab ajalugu. Tuletame vaid meelega terava näitena aega, kus Metternichi ideed leidsid levitamist. Tuletagem meelega Aleksander I aegset võimukandjat Magnitskit ta tsensuuriga. Mida kõike keeldi?

Ei tohtinud kirjutada: taevalik vaade, inglise naeratus, jumalik Platon, ta oli igavesesti seotud jahiga. Iga kirjutus, kus tarvitati sõna „valitsus“, „minister“, „kuberner“, „direktor“, oli keeldud. Oli tarvis sise-ministri luba, et paigutada lehte sõnumit rahest, põuast ja tormist. Novellides ei tohtinud kirjutada: peigmees suudles mõrsjat, vaid pidi ütleva: peigmees vaatas mõrsja peale. Ei tohtinud kirjutada: noormees armastas neidu, vaid pidi ütleva: noormees tahtis neiuaga abielluda. Ei tohtinud arvustada, nagu loeme Borgmani ajaloo, ametisikuid, võimukandjaid, isegi riigiteatri näitlejaid, ja lõpuks keeldi sama võimumehe Magnitski enese teos ta tsensuuri poolt, sest ta oli selles tsiteerinud konstitutsioonilisest valitsusest. Keeldi ära ka Katariina II raamat inimese ja kodaniku kohustustest.

Magnitski režim leidis isegi Nikolai I hukkamõistmist. Ta vallandas Magnitski ja saatis ta Tallinna.

Elama tähendab mõtleva ja mõistma, tundma ja tegutsema.

Inimene, keda selles takistatakse, kannatab.

Ära mõtle teisiti kui sind lubatakse, ära tunne ennast vabana — võib küll käskida, kuid mingi kunstlik tõke ei pidurda selle arengut, kelle tee loodus ise määrab.

Kannatused, mis on ajaloo valmistanud inkvisitsioon igasugusel kujul oma autoriteetide kultusega, olid siiski nõrgemad kui loodus, kes nõuab igalt isikult vaimset arengemist. Kõikide maade ja aastasade intellektuaalse arengu ajalugu tõendab, et vaimne elu, nii üksikute isikute kui ka tervete rahvaste oma, võib avaramaks muutuda, aga võib ka seisangu läbi surra, kuid ainult ühes inimestega ja ühes tervete ühiskondadega.

Vaimne elu peab muutuma järjest kõrgemaks ja kindlamaks. Seegi on looduse käsk.

See on maksev ka proletariaadi suhtes, kelle ideaaliks on — laialiste rahvamasside täiuse saavutamine ta mõtlemises, tegevuses ja tundeis, see on — ta vaimne, kõlbeline ja esteetiline areng.

Töölise võitlus oma ainelise ja sotsiaalse elutaseme tõusu eest, võitlus palgaolude, töötingimuste, korteriolude parandamise ja sotsiaalseaduste, ka sotsiaalkindlustuse eest on vaid võitluseks nende vahendite eest, mis võimaldavad vaimset, kõlbelist ja esteetilist arengut, selle teelt kõrvaldades neid takistusi, mida tekitab vaesus ja viletsus kui inimlike pahede, vaimse nürimeelsuse ja tardumuse, kõlbelise languse ja halvatususe ning hingelise tuimuse ja tooruse allikad.

Töölised toetavad kultuurivõitlust, töölisel võitlevad kultuuri eest. Töölise püü ongi: vaba inimene, terve ja kultuuriline elu.

Rahvusvaheliselt tööinspektsiooni konverentsilt.

J. Mikhelson.

Teine rahvusvaheline tööinspektsiooni konverents peeti 24.—28. maini Vii-

nis. Osa võtsid peamiselt Ida- ja Kesk-Euroopa maad. Konverentsist olid kut-

sutud osa võtma Albaania, Eesti, Bulgaaria, Greeka, Jugoslaavia, Läti, Leedu, Austria, Poola, Rumeenia, Tšehhoslovakkia, N. Vene, Türgi ja Ungari. Eelnimetatuist ei ilmunud konverentsile Albaania, Greeka ja N. Vene esindajad, kuid konverentsi töid olid ilmunud jälgima Hollandi, Jaapani ja Rootsi esindajad. Peale riikide esindajate võttis konverentsist osa rahvusvahelise tööbüroo direktor H. Butler. Eesti valitsuse esindajaina viibisid konverentsil Sotsiaalministeeriumi töökaitse ja sotsiaalkindlustuse osakonna dir. J. Sonin ja tööinspektor J. Koppel. Konverents korraldati rahvusvahelise tööorganisatsiooni administratiivnõukogu poolt 1923. a. rahvusvahelisel töökonverentsil vastuvõetud tööinspeksiooni puutuva rekomendatsiooni arutamiseks, milline võiks olla tulevikus vastava konventsiooni aluseks. Peale muu tutvustati konverentsi liikmeid mitmesuguste tehastega ja Viini hügieenilise näitusega. Tööbüroo dir. H. Butler esines ettekandega sotsiaalpoliitikast ja majanduse kujunemisest.

Konverentsi läbirääkimised piirdusid peamiselt teema ümber: tööinspeksiooni organisatsioon tööstuslikes käitistes ja koostöö tööandjatega ja töölistega. Tööbüroo soovi kohaselt olid 8 riiki esitanud aruande rekomendatsiooni põhimõtete teostamise kohta. Aruandest nähtub, et tervishoiu ala on Tšehhoslovakkias korraldatud nagu Eestiski, Austrias allub see tööinspeksiooni peaarstile, Ungaris on arst-inspektor, Poolas on ülemarsti juhtimisel arstlik tööinspeksioon, peale selle naisinspektor naiste ja noorte kaitseks, Ungaris on üks inspektor arhitekt ja Tšehhoslovakkias liitub tööinspeksiooni eriline inspektoraat ehituste, veeteede ja jõgede kanaliseerimise alal.

Läbirääkimisel jõudis konverents tulemusele, et 1923. a. rekomendatsiooni põhimõtted, mille järgi tööinspeksiooni ametnikud peaksid asuma tööstuskeskustes ja töökaitse järelevalve peaks alluma eriliste kogemustega asjatundjale ametnikule ning otseselt vastavale riiklikule keskasutusele, rippumata kohalikest võimudest, on täiesti vastuvõetavad. Eriküsimuste käsitlemiseks töetervishoiu, inseneri, elektro-

tehnikaj. t. aladel peaks vastava ettevalmistusega isikud ametisse seatama. Eriettevalmistusega arstid tööstushügieeni alal on tarvilised.

Rekomendatsioon näeb ette, et järelevalveametnikud peavad olema tarvilise tehnilise ettevalmistusega ja vastava palgaga, väliseist mõjutustist rippumatud. Järelevalves peaksid tegutsema vastava ettevalmistusega mõlemast soost isikud, kusjuures naisametnikel olgu samad ülesanded ja kohustused mis meestelgi. Aruannete järgi nõutakse konverentsil esitatud maades üldiselt akadeemilist haridust tööinspeksiooni kõrgemalt ametnikelt, kuna madalamal kohal teenivad võivad olla keskkooli haridusega või keskkoolist kõrgema eriharidusega. Tšehhoslovakkias on võetud ametisse veel tööliste poolt valitud keskmise tehnilise ettevalmistusega isikud, kes on lõpetanud vähimalt algkoolist kõrgema kooli. Ungaris on inspektoreiks peamiselt insenerid-mehaanikud. Erilised katsed tööinspeksiooni tulijaile korraldatakse Tšehhoslovakkias, Poolas ja Austrias. Naisametnikud inspektoreina on seni töötanud rahuldavate tulemustega eriti naiste ja noorte kaitse aladel. Eestis ja Lätis puuduvad naisinspektorid.

Inspektorite tegevuse suhtes asuti seisukohale, et nende peategevus oleks rekomendatsiooni kohaselt töökaitse seaduste ja määruste täitmise järelevalvamine, ja kõrvalülesanded, mis neile asetatakse, ei tohi takistada peaulesannete täitmist ning peavad sellega olema kooskõlas ega või neis ilmnedu parteilikkust. Selgus, et inspektorid on koormatud mitmete kõrvalülesannetega: Eestis, Lätis, Poolas ja Tšehhoslovakkias peavad nad lahendama töötilliseid, Ungaris aurukatlaid kontrollima ja Poolas töövõtjate ametiühingulise organisatsiooni sisse kandma. Eestis ja Lätis kuulub veel tööinspektorite ülesannete hulka järelevalve sotsiaalkindlustuse täitmise üle. Konverentsil avaldati kartust väga laialises diskussioonis, et sellaste kõrvalülesannete täitmine halvendab järelevalve ametnike peategevust ja et seda tuleks piirata nii palju kui võimalik, pannes vastavad ülesanded sellekohaseile asutusele. Juhti tähelepanu sellele, et tööinspeksioon

eriliselt peaks silmas suure väärtusega kollektiivlepingute töökaitsemäärusi.

Rekomendatsiooni järgi inspektorid olgu õigustatud ja kohustatud igal ajal kontrollima ettevõtteid ja nõudma andmeid, seaduserikkumisi kohtusse kaebama, nõudma muudatuste tegemist käitises, tööõnnetusi uurima, nõu andma töökaitsevahendite tarvituselevõtmiseks, mõjuma kaasa ettevaatuseks ja kaitsevahendite silmaspidamiseks tööandjate, tööjuhtide ja tööliste poolt; järelevalveametnikud peavad jälgima kaitsevahendite ja eeskirjade otstarbekohasust ning tegema täiendusi. Vaidlusis ei jõutud ühisele otsusele, kas inspektorid peavad olema varustatud karistamisõigusega või mitte, kuna olukord ses suhtes on mitmesuguseis mais erinev.

Ühtlase süsteemi järgi koostatud tööinspektsiooni aruanded ja nende vahetamine riikide vahel ning tööbüroole saatmine tunnustati rekomendatsiooni kohaselt vajaliseks.

Koostöö tööandjate ja töövõtjate esindajate ja usaldusmeestega on seni annud häid tulemusi. Selleks on peetud erikoosolekuid järelevalveametnike

ja tööliste usaldusmeeste, töölisvanemate või eriliste nõukogude vahel.

Tööinspektsiooni organisatsiooni probleem tuleb 1939. a. töökonverentsil arutusele. Tuleval aastal peetakse laiemaulatuseline tehniliselt ettevalmistav kongress sel alal.

Konverents võttis vastu lõpuks resolutsiooni, milles tunnustatakse vajalikeks tööinspektsiooni laiendamist tööstustöolisilt kõigile elukutseile ja kõigile majandusaladele võimalikult ühtlaselt organiseerituna.

Kuigi praegu tööinspektsiooni laiendamine kõigile majandusaladele satub põhiseaduslikele, seaduseandlikele ja valitsemistehnilisile raskusile, siiski konverents loodab, et valitsused pühendavad püsivalt tähelepanu tööinspektsiooni ühtlustamisele ja selle mõjupiirkonna väljaarendamisele.

Selles mõttes on vajaline luua kõikides riikides ühtlaselt organiseeritud, kõigi tarviliste volitustega varustatud tööinspektsioon, mis on võimeline kõigile kutseliselt tegutsevaile isikuile sotsiaalseaduseandluse edusid kindlustama.

Vanade tööliste küsimusest.

Praegune tehnika imede ja ratsionaliseerimise aeg asetab suure osa tööliiskonnast väljapoole tööprotsessi. Suur hulk inimesi muutub alatiselt töötuiks, kel ei ole enam mingit lootust saada praeguses töökorralduses tööd. Kui kusagile veel tööle saadakse, siis ainult niisugusele kohale, kus tarvitatakse nõrgajõulist, ja vastavalt sellele ka odavama palgaga. Ameerikas ei taheta enam 40-aastasi töölisi võtta moodsaisse tehasesse. Tähendab, tööline, kes meie seniste mõistete kohaselt oli alles täiesti tööjõuline mees, on nüüd nagu väljapigistatud sidrun, mis kuhugi ei kõlba. Kui sellased nähtused tulevad ette kangele arenenud tööstusmaades, siis on see kuidagi hõlpsamini taibatav, kuid viimasel ajal on hakanud ilmnema samu nähtusi ka Eestis. Ei taheta enam vanemaid töölisi kuhugi tööle võtta. Sellast tööliste põimimist on tulnud ette kaevandusis, kus tööline muidugi juba 8—10 aastaga muutub maa all töötades invaliidiks.

Viimasel ajal on aga vanade tööliste puistamine suuremas ulatuses toimumas tekstiiltööstuses. Praegu on käimas vallandamised kolmes Eesti suuremas tekstiilkäitises: Kreenholmis, Sindis ja Balti Puuvillavabrikus. Kõigis kolmes vabrikus tuleb kokku vallandamisele üle 200 töölise. Vallandamisele kuuluvad

esmajoones just vanad tööliised, kes on juba mitukümmend aastat vabrikus töötanud. Need asendatakse nüüd noortega. Vanul tööliisil pole aega kuhugi minna. Teised vabrikud neid enam ei tarvita. Vanade tekstiiltöölise vallandamiseks on olemas peamiselt kaks põhjust: esiteks, et saada nooremat ja tugevamat tööjõudu asemele, kes oleks nobedam, ja teiseks, et vabaneda vanade tööliste eest hoolekande kohustustist.

Mis puutub esimesse põhjusse, siis on see ilmselt selge. Noorema ja jõulisema töölise tarvidust pole seni tahtudki varjata. Meilgi suureneb tööliste väljakurnamise aste tunduvalt. Endise ühe- ja kahe-telje-süsteemi asemele tuleb nüüd juba 4 ja 6 telge. Meil ei täiendata niivõrd tehniliselt masinaid kui surutakse tööliisile peale samadel vanadel masinatel töötades hoopis suurem töökoorem. Vanad tööliised muidugi ei taha võtta vastu 4 ja 6 telge, kuna nad terve oma pika elu jooksul on töötanud hoopis vähema telgede arvuga. Loomulik, et tööandjate seisukohast siis tahe-takse saada vanust tööliisist kui liigest ballastist lahti. Sellest ei küsi keegi, et see tööline on töötanud sageli mitukümmend aastat samas käitises ja annud kogu oma elu ja tööjõu käitisele.

Teine põhjus, miks meil ei taheta vanu töö-

lisi pidada „viimase lõpuni“ tööl, on teatav sotsiaalseist kulutusist hoidumine. Seni on suuremad tekstiilkäitised maksnud oma vanule töölisile naeruväärt väikest pensiooni. Nii maksavad Narva, Sindi kui ka Balti Puuvilla käitised vanule töölisile pensiooni mitmesugusel määral, olenedes käitisesest ja sellest, kui kaua tööline on tööl olnud. Töölisile maksetav n.-n. vabatahtlik pension kõigub meil 4 kroonist kuni kümne kroonini. On töölisi, kes on 55 aastat töötanud ühes käitises vahetpidamata ja nüüd saavad maksimaalse pensiooni — kümme krooni. Kümne krooniga ei suuda aga kõige tagasihoidlikum vanakegi ära elada.

Huvitav on samal ajal tuletada meele, et Balti Puuvillavabriku töölisnõukogul olid oma tööandjatega suured vaidlused selle üle, kui suur peab olema töölise vanuse ülemmäär käitises. Vabriku valitsuse käsitluse järgi üle viiekümne-aastane tööline enam ei kõlba käitisesse. Vallandamise puhul taheti võtta 50 aastat aluseks nagu mingi enesest mõistetav kriteerium. Töölisnõukogu pealekäimisel võeti siiski ülemmääraks 55 aastat. Meil on seni väga palju kõneldud ja kirjutatud vanaduse vastu kindlustamise tarvidusest, eriti aga just vanade tekstiiltöölise pärast. Kui nüüd on ministeeriumis käimas eeltööd ja kalkulatsioonid vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustamise teostamiseks, siis peaks võetama arvesse tööandjate seisukohti töölise kõlvulise suhtes tööprotsessi. Vanaduse vastu kindlustus peaks siis algama 50- või 55-aastaselt, aga seniste teadete järgi tahetakse võtta vanaduse vastu kindlustuse ea alammääraks 65 või enamgi aastat.

Nüüd tekib küsimus, mis peab tööline tege-

ma selle kümne või viieteistkümne aasta jooksul, kus ta ei kõlba enam tööle ega ole vanaduse pensiooni õiguseline? Õeldakse, mindagu teisele, kergemale tööle, kus tarvitatakse vanemaid inimesi. Seda on kerge öelda platoonilise soovina, aga milline tööstus tahab töötada teiste käitiste elava tööjõu restidega? Nii võib paigutada ainult mõne üksiku töölise kuhugi abitöölisena, kuid seesuguste võimaluste arv on piiratud. Tööstuse areng selles suunas pole märgatav mitte ainult tekstiiltööstuses, vaid ka teistes tööstusharudes, nagu kaevandused, sadamad jne.

Välismaal arenenud tööstusriikides on juba sadu tuhandeid ja miljoneid töölisi, kes ei saa enam mingil tingimusel oma korraldiku töökohta tagasi seepärast, et nad on muutunud vanadeks. Seda konstateerivad kõik sotsiaalpoliitikud, kes tegelevad tööpuuduse küsimusega. Vanade töölise küsimus muutub lähimas tulevikus inimkonna suurimaks sotsiaalpoliitiliseks probleemiks. Meil, Eestis, pole see olnud veel tunda sellases teravuses kui teistes maades, kuid eelkirjeldatud märgid näitavad, et meiegi tüürime ses suhtes järele teistele maadele. Ehk küll aeglasemalt, aga siiski järjekindlalt.

Vanaduse ja invaliidsuse vastu kindlustamisel peaks neid tõsiasju peetama silmas ja hoolitsetama selle eest, et vanaduskindlustus algaks võimalikult varakult, pidades silmas tuleviku nõudeid, sest sellaseid suure ulatusega seadusi ei tehta ega muudeta iga päev. Kui meil samal ajal kõneldakse tööjõu puudusest, siis peetagu vanemad töölised kauem tööprotsessis.

Krulli tööõnnetuse puhul.

A.-S. Franz Krulli masinavabrikus sai surma üks tööline ja teine väga raskesti vigastada. Viimase ellujäämine on väga küsitav. Käesolev aasta on üldse väga tööõnnetusterohke aasta. Käesoleva ajakirja veergudel on juba korduvalt juhitud sellele tähelepanu, et meil tuleks tööstusis, eriti aga ehituste juures, võtta tarvitusele hoolsamad ettevaatusabinõud. Praegu on arutusel vastavais asutuses ja organisatsioonides töölise tervise kaitse määrustik. Jääb ainult loota, et see määrustik ei rändaks igavikuni asutusest asutusse ja organisatsiooni „seisukoha võtmiseks“. Kuna määrustiku kava oli töölisile võrdlemisi vastuvõetav, on teatanud töölisorganisatsioonid ka oma pooldava seisukoha.

Krulli vabrikus juhtunud õnnetus oli ühenduses jällegi ehitustöödega. See-kord olid käsil katuseparandustööd. Kohalekutsutud tööinspeksiooni ametnikud võisid tähele panna väga mitmesu-

guseid puudusi tööde korraldamises. Kõigepealt tuli märkida seda, et töölise julgeolekuks 8 meetri kõrgusel töötades polnud tööde korraldajad võtnud tarvitusele küllaldasi ettevaatusabinõusid. Katuseparandamisel tarvitavad roovlatid ei vastanud nõudeile, olid pehastunud kõlbmatu materjal, ja pole ime, et need kergesti murdusid. Politseivõimud uurivad praegu, kes oli õnnetuses süüdi, kasutades õnnetuskohalt kaasavõetud asitõendusid, kuid süüdlase selgumine ei anna enam tagasi kahe töölise elu. Kohalerutanud tööinspeksiooni ametnikud olid sunnitud tegema terve rea muid korraldusi töölise elu ja tervise kaitseks. Sellased puudused olid juba varbikus pikemat aega, ilma et vabrikuvalitsus oleks küllaldaselt hoolinud töölise kaitsest.

Meil peaks tööstusis teostatama kindlamat kontrolli töölise elu ja tervise kaitseks.

Meremeeste tööaja korraldamisest.

Eesti meremeeste organisatsioonid on juba pikemat aega nõudnud tööaja korraldamist meresõidus teiste mereriikide eeskujul. Nüüd on asi hakanud ses mõttes liikuma, et Sotsiaalministeeriumis on töötatud välja uus meremeeste tööaja seaduse eelnõu ja saadetud laiali meremeeste organisatsioonidele seisukoha võtmiseks. Kuuldavasti tahetakse anda uuele meremeeste tööaja seadusele käik juba käesoleval sügisel. Meie meremeeste tööaja seadus on koostatud Soome ja teiste maade meremeeste tööaja seaduste eeskujul, kuigi need on osalt vananenud ja nõutakse nende uuendamist Skandinaavias. Seaduseelnõus jaotatakse meremehed tööaja korraldamise suhtes kolme liiki: köögi-personaal, masina- ja tekimeeskond. Teisalt kuulub aga, et eeltoodud jaotusse tahetakse võtta juhtkondki, ja siis kujuneks jaotus järgmiseks: tüüri-mehed, mehaanikud, assistendid, masina- ja tekimeeskond ning köögipersonaal. Augustikuu lõpul pidid meremeeste organisatsioonid ja Kaubandus-tööstuskoda esitama oma seisukohad.

Tööaja korraldamises on võetud aluseks 8-tunnilise tööpäeva põhimõte,

kuid selles on tehtud rida erandeid, vastavalt mereteenistuse iseloomule, ja arvestatud troopikamaadel sõitvate meremeeste eritingimusi. Meremeeste organisatsioonidel tuleb olla valvel, et arvurikaste erandite tõttu ja Kaubandus-tööstuskoja seisukohtade esitamise järele jääks seaduseelnõu veel „sellaseks“, ja esitada sinna parandusi, et see meremeestele oleks vastuvõetav. Meremeeste ringkondadest kuulub, et üleminek sadamatöö ajast mere ajale nõuab lähemalt korraldamist. Meremeeste arvates peaks sadamasse tulek ja sadamast väljumine loetama mereloleku ajaks. Seni oli meie meremeeste tööaeg seaduse poolt kindlasti fikseerimata. Tööaeg kujunes sellaseks, kuidas oli kapteniga kokku lepitud. Masinameeskonna tööaeg oli juba suuremalt osalt kujunenud 8-tunniliseks, kui masinameeskond sõitis kolmes vahis. Enamuses laevades sõideti kolmes vahis. Kui tekimeeskond sõitis kahe-vahi-süsteemis, siis kujunes tekimeeste tööpäev 12-tunniliseks, kui kolmes vahis, siis kujunes ka tekimeestel tööaeg 8-tunniliseks. Normaalsest tööajast on sageli mindud üle.

Eraapteekrid ja haigekassad.

Eraapteekide seisukorrast. Eestis kõneles Eesti Aptekrite Seltsi esimees prov. R. Vallner IX rohuteadlaste päeval. Kõne on nüüd avaidatud „Pharmacia“ nr. 8. Kõnes öeldakse, et „Eesti 212 apteegist on küll ainult 18 apteeki omavalitsuste ja haigekassade käes, kuid 40% vabamüügi-apteekide retseptuurist on juba nende eraapteekide vastu seatud n.-n. sotsiaalsete apteekide kätte läinud; nimelt nendes on valmistatud 1936. aasta jooksul 534.256 retsepti, kuna 194^a eraapteekidele kokku on jäänud järgi 806.946 retsepti.“

„194^a eraapteeki oma 806.946 retseptiga peab üleväl pidama umbes 240 rohuteadlast ja rohuteadlase kandidaati, kuna 534.256 retsepti aastas valmistajad 18 omavalitsuse ja haigekassa apteeki annab ainult umbes 78 rohuteadlasele ja rohuteadlase kandidaadile teenistust! See tähendab, et eraapteekides tuleb keskmiselt ainult 3362 retsepti ühe rohuteadlase või rohuteadlase kandidaadi kohta, kuna omavalitsuste ja haigekassade apteekides keskmine retseptide arv ühe rohuteadlase või rohuteaduse kandidaadi kohta on 7632!“

R. Vallner jõuab tulemusele, et eraapteekides on ravimite valmistamisel tegevuses, võrreldes retseptide arvuga, rohkem eritead-

lasi kui omavalitsuste ja haigekassade apteekides. Sellest hoolimata koguneb töö omavalitsuse-haigekassade apteekidesse, sest omavalitsused sunnivad oma teenistuses olijaid ja haigekassad oma liikmeid ja nende perekondi ravimeid võtma oma apteekidest. Sellega ükatakse ümber kõik normid, mis on olnud aluseks eraapteekide asutamiseks ja avamiseks. Töö võetakse eraapteekidest lihtsalt ära, hoolimata kõigist suurtest kuludest, mis on eraapteekidel ja neis töötavail rohuteadlastel seoses farmaatsia ala suurte reformidega olnud.

R. Vallner toob näiteid kui eeskujusid fašistlikest diktatuuririikidest, kus haiguskindlustus lammutatud, Lätist ja Leedust — juhtides vabariigi valitsuse tähelepanu sellele, et meie naabermaal Lätis on haigekassade liikmeil õigus haigekassa kulul võtta ravimeid sealt, kust nad tahavad, ja et haigekassad on kõikide eraapteekidega lepinguvahekorras. Leedus ei ole üldse haigekassa-apteeke.

R. Vallneri andmed rohuteadlaste töökoormatuse kohta era- ja omavalitsuste-haigekassade apteekides nõuavad kontrollimist, kuna just viimastes apteekides on tööjõudude töö-

tingimused paremini korraldatud kui eraapteekides. Tuleme selle küsimuse juure edaspidi tagasi.

R. Vallneri esimene ettepanek on vastu võetav: rohuteadlaste arvu normeerimiseks apteekides tuleb maksta panna määrus, et iga täissaanud 6000 retsepti kohta peab apteekides töötama üks rohuteadlane. Kui uue 6000 retsepti täissaamisel vabast rohuteadlast saada ei ole, võib sel puhul rohuteadlast asendada ainult rohuteadlaste kandidaat.

Ebaõige ja põhjendamata on teine ettepanek: Tuleb astuda tõsiseid samme selleks, et haigekassad eraapteekide tööd ära ei võtaks ja kõikidel apteekidel oleks õigus varustada haigekassa liikmeid ja nende perekondi haigekassa kulul, silmas pidades selleks kehtimata pandavaid vastavaid määrusi, ravimitega.

Meie arvates tuleb haigekassadele anda vabamüügiapteekide avamise õigus. Haigekassadele tuleb võimaldada kõiki neid vahendeid, mis ravi korraldamiseks tarvilised.

Apteeki ei tule vaadelda kui äriettevõtet, millel ülesandeks on omanikule tulu andmine, vaid kui tervishoiu asutust, millel sootu suuremad ülesanded: rahva tervishoiulise taseme tõstmine, õigupoolest inimese ravimine.

Haigekassade ravimäärused vaadatakse ka kindlustusnõukogu poolt läbi. Ilma kindlustusnõukoguta ei saa anda ka ravimite ostmise kohta määrusi. Täiesti käiks õigusliku korra vastu, kui haigekassadele hakataks eraapteekide peale sundima sihiga, et need — enam teenida võiksid.

Kolmas ettepanek on: Tuleb samme astuda selleks, et apteekide maksustamisel ei loetaks ärideks, vaid et nad maksaksid Rohuteadlaste Koja kaudu riigile ja omavalitsusele apteegi tegevusele vastava apteegimaksu. Maksust peavad osa võtma ka omavalitsuste ja haigekassade apteegid, hoolimata, kas need apteegid on vabamüügiapteegid või mitte, samuti erahaiglate apteegid.

Sellest ettepanekust paistab välja kahepaiksust: ühelt poolt tahetakse eraapteekidele kui äriettevõtetele privileegiume, teiselt poolt aga ei taheta neid maksustamisel lugeda ärideks ja kolmandaks, ilma et selleks mingit mõistlikku põhjendust oleks, tahetakse maksustada ka kinniseid apteekide, ka neid, kus vabamüüki ei ole, isegi erahaiglate apteekide!

Ka ei ole mingit tarvidust maksusüsteemi segi paisata ja apteekide maksustamist toimetada Rohuteadlaste Koja kaudu. Kodade ülesanded ei ühtu maksuametite omadega.

Lõpuks nõutakse, et sotsiaalsete määruste kehtimapanekul tuleb kaaluda apteekide kandejõudu; määrusi, mis võiksid kohased olla suuremate apteekide kohta, ei tohi sundlikuks teha ka väikeste kohta, kui viimaste abistamiseks ei ole ette nähtud riiklikku toetusfondi.

Nii vihjatakse juba isegi riiklikule toetusfondile: rahvas vististi hakaku ka oma maksudest riigikassa kaudu maksta pisiapteekidele toetust, nagu tehakse seda praegu laialdaselt põllumajanduse alal (peekon, või, munad jne.).

Majandusliku kutseoskuse korraldamine.

Tööstuse ja käsitöö alal nõutakse juba kutsetunnistusi. Nüüd on haridusministeeriumis valminud majandusliku kutseoskuse seaduse eelnõu, mille järgi ka majandusalal hakatakse nõudma kutseoskust. Eelnõu on saadetud asjahuvilistele organisatsioonidele arvamiste avaldamiseks. Uue seaduse alla kuuluksid kaubanduslikud ettevõtted I ja II järgu äritunnistusega, krediit- ja kindlustus-asutused, laevasõidu-ettevõtted, speditsooni- ja maakleriärid, bürood ja kontorid, restoranid, võorastemajad, tee- ja kohvimajad, I, II ja III järgu äritunnistusega ja muud vastavad majanduslikud ettevõtted, mis majandusliku kutseoskuse nõukogu arvab seaduse alla. Neid

ettevõtteid võivad juhtida õppinud ärijuhi või õppinud büroojuhi, õppinud vanema kaupleja või õppinud vanema majandusametniku kutsetunnistusega või vastava kõrgema või eriharidusega isikud.

Alates 1942. aastast võib majandusliku kutseoskuse nõukogu panna maksta kutse nõudmise ka III järgu äritunnistusega kaubanduslike ettevõtete suhtes.

Haridusministeeriumi juure luuakse majandusliku kutseoskuse nõukogu, kes neid küsimusi otsustab. Linnades, kus

majandusliku kutseoskuse nõukogu tunnistab selle tarviliseks, asutatakse

majandusliku kutseoskuse ametid,

kel on ülesandeks ka eksamite korraldamine ja oskustunnistuste andmine, õpilaste pidamise lubamine ja keelmine jne.

Seaduse eelnõu järgi loetakse

majandusõpilaseks

koolikohustuse täitnud isik, kes on astunud õppelepingu põhjal majanduslikku ettevõttesse kutseoskuse õppimiseks.

Majandusõpilasi võib pidada majanduslikus ettevõttes, milles töötab vastava ala kutsetunnistusega isik. Seadus sisaldab nõudmisi, millele peavad vastama õppelepingud. Õppeaeg ei või kesta üle 5 aasta.

Õppinud kauplejaks või õppinud majandusametnikuks

registreeritakse neid, kes on vähimalt 18 aastat vanad ja on lõpetanud nelja- või kolmeaastase õppeajaga keskastme majanduskooli või vähemalt kolmeaastase kestusega kõrgema astme majanduskooli ja on omandanud kooli kaudu õppinud kaupleja või õppinud majandusametniku kutsetunnistuse või on lõpetanud mõne muu majanduskooli või on lõpetanud majandusliku õppeasutuse ja selle õppeasutuse poolt omandanud lõputunnistuse või on õiendanud õppinud kaupleja või õppi-

nud majandusametniku eksami majandusliku kutseoskuse ametis või on töötanud õppinud kaupleja või õppinud majandusametniku kutsele vastaval alal kahekordsele õppimisajale vastava arvu aastaid (umbes 10 aastat) enne 1. jaanuari 1937 ja esitanud sellekohase tunnistuse, mis on antud töötamise ajale vastavate andmete põhjal, kui majandusliku kutseoskuse amet tunnistab kutsetaotleja ettevalmistuse küllaldaseks õppinud kaupleja või õppinud majandusametniku kutsele, kusjuures ametil on õigus kutsuda kutsetaotlejaid isiklikult seletusi andma oma tegevuse alalt. Ka välismaa tunnistusi arvestatakse.

Seaduse eelnõus on veel ette nähtud nõudmised

õppinud vanema kaupleja ja õppinud vanema majandusametniku

kutsetunnistuse saamiseks. Kutsetunnistuse õiguse annavad vastavad koolid, selle võivad saada ka need, kes on töötanud õppinud kaupleja või õppinud majandusametniku, õppinud vanema kaupleja või õppinud vanema majandusametniku kutsele vastaval alal 10 aastat enne 1. jaanuari 1937 ja on esitanud sellekohase tunnistuse.

õppinud ärijuhiks ja õppinud büroojuhiks

vastaval alal loetakse isik, kes sellasena on registreeritud kutseoskuse ametis ja kes on lõpetanud kõrgema astme majanduskooli, pärast kooli lõpetamist tegutsenud vastaval majanduslikul alal vähimalt viis aastat ja õiendanud õppinud ärijuhi või õppinud büroojuhi eksami või lõpetanud Tartu ülikooli majan-

dusteaduskonna või muu kutsealale vastava teaduskonna või Tallinna tehnikainstituudi vastava osakonna, majanduslikul alal tegutsenud vähimalt kolm aastat, või on õppinud vanema kaupleja või õppinud vanema majandusametniku kutsetunnistusega vähimalt 5 aastat töötanud või on töötanud õppinud kaupleja või majandusametniku jne. kohal vähimalt 15 aastat.

Seaduse eelnõus loetellakse eksamite korraldamise kord ja kutseomanike õigused, nõukogu ja ametite tulud.

Seadust taheti maksma panna 1. augustist 1937. a. alates.

Kui eelnõu saab seaduseks, võib oodata suurt jüripäeva neile, kes seaduse nõudeile ei vasta. Meistrite, õppinud tööliste ja töösusõpilaste seaduses on ette nähtud kindel aeg, mille jooksul võidi endale hankida vastavad tunnistused, eksamid sooritada ja end kutseoskuse ametis registreerida. Sääraseid tähtaegu majandusliku kutseoskuse seadus ei sisalda. Siit võib järeldada, et seaduse maksmapanek peab ülalmainitud ettevõtete teenijaskonna koosseisus tooma murrangu. Seni on majanduslikud ettevõtted osanud endale valida töäjõude, keda on usaldatud ja kes on seisnud oma ülesannete kõrgusel, sest muidu ei oleks neid teenistuses peetud. Uus seadus toob nii ettevõtjatele kui ka teenijaile uusi kitsendusi. Seni palgati neid jõude, keda peeti sobivaks, seaduse eelnõu nihutab esile paberi, tunnistuse.

Seepärast on ka täiesti põhjendatud, kui asjahuvilistes ringkondades ja organisatsioonides, kus on võidud eelnõuga tutvuda, on sellele suhtumine eitav.

Tööliste vallandamine haiguse ajal.

Mõnes käitises on endiselt töölisi vallandatud nende haiguse ajal. Vene seaduse järgi võis tööliste vallandada, kui ta haiguse pärast kaks nädalat järjemööda töölt puudus, uue töölepingu seaduse järgi on tööliste vallandamine haiguse ajal piiratud. Tööandja võib töölepingu üles ütelda siis, kui haiguse või õnnetusjuhtumi algusest on möödunud neli nädalat, see on 28 päeva. Töölepingut ei lõpetata ka siis mitte kohe, vaid alles seaduses ettenähtud 2—4-

nädalase etteütlemisaja möödumisel. Töölepingu lõpupäevaks võib olla ainult laupäev või päev, mis on ette nähtud palgamaksamise päevana. Seega on tööline haiguse või õnnetusjuhtumi ajal vallandamise eest kaitstud vähimalt 42—56 päeva. Seadusevastased haiguse ajal vallandamised loetakse maksvusetuks. Asjata sekelduste ärahoidmiseks tuleb käia vallandamisel maksva seaduse järgi.

Tööliste reaalpalgad on vähenenud.

Kuidas on käinud eesti tööliste käsi möödunud aastal, selle kohta annab kaudse, kuid siiski huvitava vastuse ametlike statistiliste andmete põhjal koostatud uurimus statistik A. Sõrmuse poolt märtsikuu statistika-kuurkirjas.

Üldine palgasumma 1936. a. tõusis peamiselt tööliste arvu ja osalise nominaalpalkade tõusu tõttu. Töölisile maksetud palkade summa suurtootuses oli 36. a. 23 miljonit kr. ja 35. a. 19,1 milj. kr. Kesktööstuses suurenes tööliste üldine palkade summa võrrel-

des 35. aastaga 31, milj. kroonilt 4 milj. kroonini. Kuigi tööliste üldise teenistuse nimiväärtuse indeks suurenes üle 20 protsendi, suurenes ostujõud samal ajal 9% võrra, sest elumaksumuse indeksi kasv 11% võrra vähendas nominaalpalkade ostujõudu. Kuna elumaksumuse indeksi kasv oli üldiselt 11%, siis Tallinnas näitas elumaksumus veelgi suuremat tõusu. Tallinnas oli elumaksumuse üldindeks 36. a. juunis 17% võrra kõrgem eelmise aasta juunikuu tasemest. Keskmine tunni-teenistus tõusis meeste ja naiste kohta 36. a. võrreldes 35. a. 30,2 sendilt 32,3 sendini või 7%. Teenistus tõusis kõikides tööstusharudes, välja arvatud naha- ja polygraafiatööstused. Esimeses vähenes teenistus raamatu-aasta lõppemise ja viimases keskmete ettevõtete siirdumise tõttu suurtööstusse tööliste arvu suurenedes, mis viis suurtööstuse nahatööstuse alal keskmise teenistustaseme alla, kuigi ametlikult ei konstateerita otsest palkade alandamise võimalust. Koikide tööstuste nominaal-tunniteenistuse indeks suurenes 106-lt 113-ni, kuid reaaltunniteenistuse indeks vähenes 122-lt 117-ni, eelmise aastaga võrreldes. Tunniteenistuse reaalkväärtuse indeksid langesid kõikides tööstusharudes, välja arvatud klaasi- ja tsemenditööstus. Kui lisaks tunni-teenistusele võrrelda tööliste nädalateenistuse arengut ja ostujõu liikumist, siis võib konstateerida, et siingi nominaalpalkade indeksid tõusid, kuid reaalkväärtuse indeksid langesid. Näit. suurtööstuses 1936. a. meestööliste keskmiseks nädalateenistuseks arvestati 18 kr., aasta tagasi aga 16,71 kr. Naistel samal ajal 11,22 ja 10,68 krooni. Nädalateenistuse reaalkväärtuse indeksid langesid siis meestel võrreldes 35. aastaga 107,8-lt 107,1-ni ja naistel 117,9-lt 115,5-ni. Indeksite aluseks on võetud antud juhtumil 1927.—31. a. keskmine. Kokku võttes võib konstateerida, et meestel reaalkväärtused vähenesid eelmise aastaga võrreldes, kuid naistel langes nädalateenistuse ostujõud enam. Kesktööstuses ja väiketööstuses oli palkade tõus palju aeglasem ja väiksem kui suurtööstuses. Naiste töötasudes oli eritööstusharudes palju suuremaid lahikuminekuid kui

meestel. Kesktööstuses jäi meeste nädalateenistus nimiväärtuselt 7—10% madalamaks kriisieelsest (27.—31. a.) tasemest, kuid ostujõult peaaegu endiseks, kuna naistel jäi nädalateenistuse ostujõud 6% madalamaks. Töötasude suure erinevuse põhjuseks suur-, kesk- ja väiketööstuses on Sõrmuse arvates suurtööstuses enam toimunud ratsionaliseerimine, mehhaniseerimine, kõrge- ja kvaliteediga oskustööliste vajadus ja see, et toodang on mitmekesisem ja suurtööstuste alla käivad ka riiklikud ja omavalitsuste ettevõtted, kus palgad on kõrgemad kui eratööstuses. Samuti näitab suurtööstuses lihttööliste arv kahanemistendentsi. Suurtööstuses on töölisel viimasel ajal hakanud enam organiseeruma ja töölisvanemate kaudu omi huve kaitsma, näit. tekstiil- ja mäetööstus. Eratööstuses oli möödunud aasta juulis keskmine tunnipalk meestel 32,4 senti ja naistel 21,8, riiklikes käitistes meestel 42,6 s. ja naistel 26,8.

Kui võrrelda teenistust üksikute tööstusharude järele, siis polygraafide teenistus oli keskmisest teenistusest 21% kõrgem, elektri-, gaasi- ja veevärgitöölisel 16% ja metallitöölisel 12%. Mäetöölise teenistustasu on keskmisega võrdne, kuna keskmisest madalamat tasu said tekstiiltöölised 15% ja keemiatöölised 13%. Tööliselt kogutud andmete järgi oli möödunud aasta juulis keskmiseks teenistuseks tunnis 31,8 senti, suurtööstuses 33,5 senti, kesktööstuses 28 s. ja väiketööstuses 22 s. Tööliste tunnitase erinevused tööstusharude järele on kaunis suured nii oskus- kui ka lihttöölisel, samuti töötusõpilasil. Suurtööstuses oskustööliste päevateenistus kõikus 2—4 kr. Üle nelja krooni sai ainult 20% töölisi. Üldiselt oli lihttööliste päevateenistus 1 krooni võrra madalam kui oskustöölisel. Naisoskustööliste kohta on huvitav märkida, et 50% naisoskustöölistest kõikides suurusrühmades teenib kõigest 1.1—2 kr. päevas. Naisoskustööliste ja lihttööliste palkade erinevus on tunduvalt väiksem kui meesoskustööliste ja lihttööliste vahel. Palkade erinevusi arvesse võttes, tasub end kutseoskuse omandamine.

Eeltoodud ametlikke andmeid käsitledes võib järeldada, et eesti tööline ei

ole saanud vääriliselt osa majanduslikust elavnemisest, ta reaalpalk on isegi alanenud, võrreldes 1935. aastaga, kuigi ta sealjuures on jäänud eelkriisi-

aegsele tasemele. Samal ajal on aga tööstuse edusammud ületanud kriisielised tippsaavutused.

J. M.

Töötulide lahendamise komisjoni seletused ei rahulda töölisi.

Töötulide lahendamise komisjon on jätkanud oma otsuste seletamist töölilise kahjulikus suunas. Töötulide lahendamise komisjon otsustas tõsta Sindi tekstiilvabrikute tööliliste palka 10% võrra ja sõnastas oma otsuse samal viisil nagu Kreenholmigi töötüli puhul. Töölilisel tekkis komisjoni teksti järgi arvamine, et palgatõstmise otsus tähendab iga üksiku töölise palga tõstmist kümne protsendi võrra. Vabriku valitsus seletas aga asja teistmoodi, et palgatõstmise otsus tähendab üldist käitise tööliliste palkade summa tõusu 10% võrra. Komisjoni otsuse kohaselt asus vabriku valitsus koostama ka uusi tükitöö hinnakirju, pidades silmas bruto-palkade tõusu kohta tehtud otsust, kuigi töölisnõukogu seletas asja teisiti. Uued hinnakirjad olid töölilisele täiesti üllatuseks. Suuremal osal töölilisel oli palk tõusnud 5, 6, 7%, teistel enam kuni 20% ja ühel juhtumil tõsteti vanale invaliidile koguni 41%. Tööliliste nõudeks oli, invaliidid välja arvatud, tõsta palku kõigile 10% võrra. Töötulide lahendamise komisjon otsustas „korraldada Sindi vabriku tööliliste palku nii, et palgad tõuseksid vähimalt 10%, võrreldes 1. aprillist s. a. maksvusel olevate palkadega“. Nii siis sisuliselt täiesti samasugune otsus kui Kreenholmiski.

Sindi töölisnõukogu pöördus seletuse saamiseks kohaliku tööinspektori poole Pärnus. Tööinspektor teatas kirjalikult töölisnõukogule, et vabrikuvallitsus on kohustatud tõstma iga töölise palka 10% võrra. Mõni aeg hiljem teatas tööinspektor uuesti, et vabrikuvallitsusel on siiski õigus tõlgendada komisjoni otsust nii, nagu käiks see bruto-palkade koh-

ta, sest nii olevat komisjon oma otsust tehes mõelnud. Tööinspektori teiskordset seletust on nähtavasti mõjutanud Töötulide lahendamise komisjoni otsuse seletamine Kreenholmi töötülil. Imelik on, et kohalik tööinspektor hakkas ise Töötulide lahendamise komisjoni otsust tõlgendama töölilise kahjulikult, enne veel kui Töötulide lahendamise komisjon sai asja arutada ja oma seletust anda. Töölisnõukogu, saanud tööinspektoriilt teissuguse seletuse kui esimesel korral, esitas protesti Sotsiaalministeeriumi ja siis alles tuli komisjon kokku, et anda Sindi töötülil seletus, nagu seda tehti Kreenholmi töötülil. Komisjoni seletus võimaldab nüüd tõsta ühel töölisel enam ja teisel vähem palka, ainult palkade üldsumma tõusku 10%.

Komisjoni otsuse tulemused on juba näha Narvas, kus tööliskond on kistud palkade erisuguste astmete võrra tõstmisega mitmesse liiki. Ühed töölised ei ole rahul, teised tunnevad end kuidagi ajutiselt rahuldatud olevat, ja sellases olukorras pole imestada, kui Kreenholmi käitise tööliliste üldkogu koosoleku ei saada enam kutsuda kokku tarvilise kvorumiga palgaküsimuste arutamiseks.

Nii Kreenholmi kui ka Sindi töölisnõukogudel on kavatsus oodata ära sotsiaalministri lõplikku otsust Töötulide lahendamise komisjoni seletuste kohta, ja kui minister ühineb komisjoni seletustega, siis kaebavad töölisnõukosud ministri otsuse peale Riigikohtusse, sest komisjon sellase seletuse andmisega on teinud sisuliselt uue otsuse, mis pole enam kooskõlas esimese otsusega.

Kindlustusameti otsuseid.

4. jsk. tööinspektori ringkonna Kindlustusameti 26. augusti 1937. a. koosolekult.

Pärnu Ühishaigekassa volinike J. Sommeri, A. Elendi ja R. Petersi kaebus sama haigekassa juhatuse tegevuse kohta.

Aruandja kannab ette Pärnu ühishaigekassa volinike J. Sommeri, A. Elendi ja R. Petersi kaebuse, millest nähtub, et 68 Pärnu Ühishaigekassa volinike poolt on sama haigekassa juhatusele esitatud 10. juulil 1937. a. palve kokku kutsuda Pärnu Ühishaigekassa volinike peakoosolek 25. juulil 1937. a. kell 11 järgmise päevakorraga: 1) koosoleku rakendus, 2) mandaatkomisjoni valimine, 3) 1936. a. aruande kinnitamine, 4) valmised põhikirja järgi (juhatuse, revisjonikomisjoni), 5) koosolekul algatatud küsimused.

Eeltoodud Pärnu Ühishaigekassa volinike

soovile sama haigekassa juhatuse vastu ei tulnud, põhjendades koosoleku mitte kokkukutsumist sellega, et 9. mail 1937. a. ärareetud sama päevakorraga koosoleku otsused on Kindlustusameti poolt tühistatud 11. mail 1937. a. ja Kindlustusameti otsuse peale on haigekassa juhatuse poolt esitatud edasikaebus Kindlustusnõukogule, mis pärast uue peakoosoleku kokkukutsumine samade küsimuste otsustamiseks oleks enneaegne.

Kaebuse esitajad leiavad, et Pärnu Ühishaigekassa põhikirja § 60 lõike II põhjal on juhatuse kohustatud haigekassa peakoosoleku kokku kutsuma kahe nädala jooksul, nõudmise sisseandmise päevast arvates, kui revisjonikomisjon või üks viiendik volinikest seda nõuab, ning sama põhikirja § 62 kohaselt on juhatuse kohustatud peakoosoleku päevakorda

võtma küsimused, millised on esitatud $\frac{1}{10}$ osa volinike poolt enne kui peakoosoleku kokkukutsumisest on teada antud. Kaebuses juhitakse ühtlasi tähelepanu veel sellele, et haigekassa juhatus, täitmata põhikirja § 52 p. p. 9 ja 10 nõudeid, on asunud otsustama küsimusi, millised kuuluvad peakoosoleku võimu piiridesse ilma nende küsimuste peakoosolekule otsustamiseks andmata.

Eeltoodud asjaolusid arvesse võttes paluvad kaebuse esitajad korraldust haigekassa peakoosoleku kokkukutsumiseks.

Aruandja märgib, et Pärnu Ühishaigekassa põhikirja § 60 lõike II põhjal on sama haigekassa volinikel õigus haigekassa juhatuse poole pöörduda peakoosoleku kokkukutsumiseks ning TTS § 350 ja haigekassa põhikirja § 62 alusel ette panna juhatusele teatud küsimusi päevakorda võtta. Et Pärnu Ühishaigekassa juhatus $\frac{1}{3}$ volinike soovet ei ole arvestanud, siis on juhatuse poolt rikutud põhikirja § 60 ja 62 eeskirju ning peakoosoleku mittekokkukutsumiseks esile toodud põhjus, et sama päevakorra juures 9. mail 1937. a. ärapeetud koosoleku otsused on alies seaduse jõusse astumata, kuna need on 11. mail 1937. a. Kindlustusameti poolt tühistamata ja selle Kindlustusameti otsuse peale juhatuse poolt esitatud edasikaebus Kindlustusnõukogule ei

ole oluline, sest nimetatud peakoosoleku otsused ei olnud seadusepärased ning ei või seepärast püsima jääda. Et 9. mail 1937. a. peakoosoleku otsused ei olnud seadusepärased, seda toonitab ka haigekassa juhatus ise omas edasikaebuses Kindlustusnõukogule, mainides, et haigekassa volinike 9. V 37. a. peakoosolekul tehtud otsused tulnuks tühistada selle protesti tõttu, milline on Kindlustusameti poolt jäetud sisuliselt läbi vaatamata. Pealegi võib haigekassa peakoosolek kui ülem organ juhatusele juhtnõure anda, missugused arusaadavalt peavad olema kooskõlas seadusega ja kassa põhikirjaga ja, veel enam, peakoosolek võib juhatuse otsused kinnitada, ümber otsustada või isegi tühistada.

Kindlustusamet, aruandja ettekande ja R. Petersi ja Elendi seletuse kuulunud ning asja arutanud,

otsustas

esitatud kaebuse tähelepanemata jätta, sest kuna kaebajate poolt on esitatud koosoleku kokkukutsumise nõue sama päevakorraga, mis 11. mail 1937. a. Kindlustusameti poolt tühistatud ja mille peale haigekassa juhatus edasikaebuse on annud Kindlustusnõukogule, siis on sama küsimuse otsustamine enneaegne ja ebaseaduslik.

Sotsiaalkindlustus

— Sotsiaalkindlustuse kohta kirjutab „Post.“ nr. 213:

Paljud ettevõtjad lähtuvad sotsiaalkulutuste hindamisel sellega täiesti ekslikult seisukohalt, et nende arvates ei ole töölikonna sotsiaalkindlustam. kulud kuidagi vajalised, mitte säärased, nagu näiteks amortisatsiooni kulud, vaid pigemini on nad kulu-deks, millega ei ole tootmisprotsessil midagi tegemist, ja seega täiesti ülearused. Ainult sellele seisukohale asudes saab sotsiaalkindlustust tööstusele koormavaks pidada, kuna aga tootmisprotsessi objektiivselt vaadates on sotsiaalkulutused tootmisprotsessis samuti vajalised nagu kulutused sisseseadete uuendamiseks, valgustamiseks jne.

Paljud lähtuvad sotsiaalkindlustam. seisukohalt, nagu põhjustaks seda hunaansus ja ligimesearmastust nõudev usk. See ju võib mõnede sotsiaalkindlustamise aluseks olla, kuid siiski on temal ka veel teised alused, need on riigipoliitilised huvid. Kui viimastel aastakümnetel on paljudes riikides laialdase sotsiaalkindlustamise mõte läbi löömas, siis on siin mõõduandvaks olnud just riiklik seisukoht, mis nõuab, et riik peab kõikide oma kodanike heaolu eest valvel olema. Riik on kohustatud ka nende inimeste seisukorda kergendama, kel on ainsaks kapitaliks tööhõud ja kes on ikas selle kapitali kaotanud või ei saa teda tegevusse rakendada.

Kui riigivõim on selle eest valvel, et reaalarvad ei häviks, et nad oleksid alati tulutoovalt tegevuses ja et majanduskriisid neid võimalikult vähem tabaks, siis seda rohkem peab riik oma kodanike huvide eest val-

vel olema, sest inimese väärtus on ju kõrgem igasugusest reaalarvast.

Kodanike eest hoolitsemine on riigi sisemise julgeoleku kindlustamine, tugeva ja elujõulise järgneva põlve loomine.

Isegi need, kes tahavad igat ainelist kulu-tust majandusliku tulu mõõdupuuga hinnata, ei saa eitada sotsiaalkindlustuse positiivseid tulemusi, sest just ettevõtjale on tähtis terve, tööjõuline ning töötahteline töölikond. Praeguses majanduskorras ei ole see aga kuidagi ilma sotsiaalkindlustusest teostatav.

— Sõjaväe haiguskindlustuse seadus on avaldatud „R. T.“ nr. 69 — 1937. a.

— Lasterikastele perekondadele maksude vähendamise küsimus tuleb otsustamisele sügisel. Praegu selle kohta veel kindlaid kavu ei ole, kuigi küsimust käsitleti ka emade-päeval.

— Arstiabi, mis tööandja oma töölistele korraldab, on tööliste maksuta.

— Vanaduse ja töövõimetuse vastu kindlustamise seaduse alused tulevad komisjonis läbivaatamisele.

— Arstiabi andmise ja rahvatervishoiu eest maal peab vallaseaduse järgi hoolitsema vallavalitsus, kes korraldab ka hoolekannet.

— Koja teenijaskonna haiguste vastu kindlustamist on algatanud töölikoda.

— N. Venes on sotsiaalkindlustus teostatud kõigis liikides ja haarab kõiki palgalisi, niihästi töölisi kui ka teenijaid, majateenijaid, teaduse- ja kunstitegelasi. Kindlustatud saavad ajutise töövõimetuse (haiguse, vigastuse, ajutise invaliiduse) puhul abiraha 66—100 prots. suuruses tööpalgast. Vanadele ja invaliididele maksetakse pensioni.

Naistöölisel vabastatakse meil 2 nädalat enne

ja 4 näd. pärast sünnitamist tööst, N. Venes 2 kuud enne ja 2 kuud pärast sünnitamist, naisametnikud vähem — 1½ kuud enne ja 1½ kuud pärast sünnitamist. Töölt vabastamise aja eest maksab kindlustuskassa neile täispalga.

Kindlustuskassad abistavad ka perekonnaliikmeid, eraldi ka vallasemasid.

Peale ravi ja arstimate võimaldatakse kindlustatuile ka ravimite sanatooriumides, puhkekodudes ja kuurortides.

Peale sanatooriumide, puhkekodude ja kuurortide korraldavad kindlustuskassad ka lasteaedu, lastesõimi, päimakoöke ja ehitavad tööliselukortereid.

Sotsiaalkindlustuse tulud saadakse ettevõtelt ja asutusilt. Maksu suurus on 11—20 prots. tööpalgast, mida ei saa kõrgeks pidada. Kindlustatud on ise maksuvabad.

Kindlustusasutused seisavad volinike kontrolli all.

Tööpuuduse vastu kindlustamist N. Venes ei ole.

Ametiühingud juhvivad palgalist sotsiaalkindlustust, kuna kolhoosi-talurahva, pimedate, sõjainvalidide j. t. kindlustust teostatakse riikliku organi kaudu.

Sotsiaalkindlustuse kulud N. Venes on iga aastaga kasvanud.

— Hoolekanne vanade eest Soomes on eeskujulik. Vanad on paigutatud puhastesse ja ruumikatesse kodudesse. Vanadele võimaldatakse kodudes tööd.

Soomes võeti äsja vastu ka vanaduse ja invaliiduse vastu kindlustamise seadus, mis on võrdlemisi hästi koostatud.

— Vaimuhaigeist Soomes on paigutatud taludesse tööle umbes 600 inimest, kelle üle peetakse arstlikku kontrolli.

— Vabatahtlikuks vanaduse vastu ja järelejäänute kindlustamiseks on Suur-Briti uus seadus, millega kindlustatakse neid, kes ei kuulu sundkindlustamisele.

— Põllutööliste vanaduse vastu, leskede ja vaestelaste kindlustamise seadus anti Urugvais.

— Tööpuuduse vastu kindlustamise seaduse teostamisele asutakse Norras ja Rootsis.

— Õnnetuskindlustust Hollandis tahetakse riikliku kindlustuspanga kaudu. Panga nõukogust võtaksid osa töömajajate ja tööliste keskoorganisatsioonide esindajad. Juhatus nimetatakse kuninganna poolt. Kindlustamisele kuuluksid tööstuse, kaubanduse jne. töölised ja teenijad.

— 1.051.000 last viibis läinud suvel Ukraina rավilais — sanatooriumides ja laagreis. 426.000 last oli imnadest ja 624.500 last maalt.

— Vanaduspensionid saavad SSSR-is töölised ja teenijad — mehed 25-aastase teenistuse järele pärast 60. ja naised 20-aastase teenistuse järele pärast 55. eluaastat. — Pensioni suurus on 50—60 prots. palgast.

Seni makseti haigusabiraha esimese kahe nädala jooksul ¼ palgast, nüüd esimesest haiguspäevast alates terve palga suuruses.

Töökaitse

— Põllumajanduse ala tööpakkumiste ja töönõudmiste registreerimine Põllutöökoja

konventide poolt ei ole annud tulemusi. Tööpakkumisi ja töönõudmisi toimetatakse väljaspool konvendibüroosid.

Mõnes konvendis kaalutakse ka edaspidi välismaalt tööliste sissetoomise küsimust.

— Töö ja töökaitse kohta ütleb Rahvuskogu poolt vastu võetud põhiseaduse § 27, et töö on iga töövõimelise kodaniku au ja kohus. Töö leidmise kohta ütleb sama §, et — iga kodaniku õigus ja kohus on ise endale tööd soetada. Riik aitab töö võimaldamiseks kaasa. Töö on riigi kaitse all. Töötlide lahendamise, ka streigi teel, korraldatakse seadusega. § 28 järgi abivajaja eest hoolitsemine lasub eeskätt perekonnaliikmel. Seaduse alusel korraldatakse kodanikele vanuse, töövõimetuse või puuduse puhul abi sotsiaalkindlustuse või hoolekande korras. Vabatahtlikku hoolekannet soodustatakse. Tööpõlgaajaid, perekonnaliikmena hoolitsemiskohuse mittetäitjaid ja ühiskonnale kahjulikke abivajajaid võiakse seaduse alusel võtta sundhooldamisele. § 21 järgi korraldatakse seadusega emade ja laste kaitse. Lasterikaste perekondade eest hoolitsetakse eriti.

Praegukehtivas põhiseaduses on streigiõiguse kohta öeldud, et „streigivabadus on Eestis kindlustatud. Neid õigusi võib seadus piirata ainult avaliku julgeoleku huvides“. § 25 järgi majandusliku elu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõttele, mille sihiks on inimeseväärilise ülalpidamise kindlustamine sellekohaste seaduste läbi, mis käivad harimiseks maa saamise, eluaseme ja töö saamise, samuti emakaitse, tööhõive ja nooruse, vanaduse, töövõimetuse või õnnetuste puhul tarvilise toetuse saamise kohta.

Uue põhiseaduse § 24 järgi majandusliku elu korraldamine peab toimuma õigluse põhimõttele, mille sihiks on loovate jõudude elustamine, üldise jõukuse arendamine ja selle kaudu inimväärse ülalpidamise kindlustamine.

— Palgata praktikante kohta kirjutab „P. Päevaleht“, et on asutusi ja ettevõtteid, kes kasutavad praktikante aastast-aastasse. On praktika-aeg täis, siis tehakse viisakalt teatavaks, et neid pole enam vaja. Asemele võetakse uusi õpilasi ja praktikante väga väikese tasu eest. Vastset vabastatud praktikant peab muidugi otsima uut praktikakohta, ja nii läheb noorel inimesel hulk aastaid kasutult kaduma.

— Tööinspektorite tegevuspiirkondade, jaoskondade ja nende ametikohtade määрус avaldati „R. T.“ 49 — 1937. a. Määrus on järgmine:

Vanem tööinspektor — tegevuspiirkonnaks kogu Eesti Vabariik.

Vanema tööinspektori asukohaks on Tallinn.

Eriülesannetega tööinspektor — tegevuspiirkonnaks kogu Eesti Vabariik. Tema otseks ülesandeks on tööliste elu ja tervisekaitse küsimuste uurimine ja järelevalve teostamine Eesti Vabariigi raudteedel, kaasa arvatud raudteetehased ja -töökojad.

Eriülesannetega tööinspektori asukohaks on Tallinn.

1. jaoskond — Tallinna linn tema administratiivpiires.

Tööinspektori asukohaks on Tallinn.

2. jaoskond — Harju-, Lääne- ja Saaremaa ühes linnade ja alevitega.

Tööinspektori asukohaks on Tallinn.

3. jaoskond — Järvamaa ühes linnade ja alevitega ja Virumaal asuvad vallad: Aaspere, Avanduse, Haljala, Kalvi, Kunda-Malla, Küti, Paasvere, Pada, Palmse, Porkuni, Rakvere, Roela, Rägavere, Saksi, Salla, Sõmeru, Undla, Vao, Varangu, Venevere, Vhula ja Vohnja ühes Virumaa selles osas asuvate linnade ja alevitega.

Tööinspektori asukohaks on Rakvere.

4. jaoskond — Pärnumaa ühes linnade ja alevitega.

Tööinspektori asukohaks on Pärnu.

5. jaoskond — Tartumaa ühes linnade ja alevitega.

Tööinspektori asukohaks on Tartu.

6. jaoskond — Valga-, Võru- ja Petserimaa ühes linnade ja alevitega.

Tööinspektori asukohaks on Valga.

7. jaoskond — Virumaal asuvad vallad: Auvere-Joala, Erra, Iisaku, Iluka, Järve, Jõhvi, Kohtla, Kose, Maidla, Mäetaguse, Narva, Peetri, Püssi, Skarjatina, Tudulinna, Vairava, Vasknarva ja Voka ühes Virumaa selles osas asuvate linnade ja alevitega.

Tööinspektori asukohaks on Narva.

8. jaoskond — Viljandimaa ühes linnade ja alevitega.

Tööinspektori asukohaks on Viljandi.

— Pärnus kardetakse tööpuudust, kui saeveskid ja teised hooajaettevõtted töö lõpetavad.

— „Kiviõli“ kaevandusist poolakate lahkumine jätkub. Töötingimusi ja palgaolusid on natuke parandatud.

— 40-tunnilist töönädalat on nõudnud töölisvanemate konverents, seda nõudmist on toetanud kohapeal ka teised tööliste organisatsioonid ja koosolekud.

Kreenholmi haigla ehitatud tööliste rahaga.

Ei lepita töötülide komisjoni otsusega

Üldkoosolekul arutati päevamuresid.

Pühapäeval peeti k.s. „Võitleja“ ruumes Kreenholmi tööliste üldkoosolek. Kuigi päevakorras oli rida tähtsaid küsimusi, nagu palgaasjad, uue käitisvanemate nõukogu kandidaatide ülesseadmine ja nelja telje küsimus, kujunes ilusa ilma tõttu koosolekust osavõtt sedavõrd väheseks, et mingit kindlat otsust ei saanud kvoorumil puudumisel vastu võtta. Küll aga avaldati nii ühes kui teises küsimuses seisukohti. Selgus, et töölised ei taha kuidagi leppida palga asjus

Töötülide lahendamise komisjoni poolt tehtud sundotsusega.

nõutakse, et sundotsuse alusel määratud 8-protsendilist palgalisa saaksid kõik töölised, mitte aga nii, nagu mõtleb teha vabriku valitsus, et mõnedel tõstab palka kuni 12 protsenti ja teised jätab täiesti ilma. Töölised kurduvad, et niisugusel juhul puudub võimalus kontrollida, kas vabriku valitsus talitab otsuse kohaselt või mitte. Kuna praegu keh-

tiva seaduse alusel pole antud juhul streigivabadust, siis avaldati arvamist, et

asi tuleks anda riigikohtu lahendada, nii nagu omal ajal talitasid Tallinna Fr. Krulli käitise töölised.

Peeti vajaliseks enne siiski ära kuulata, millisele seisukohale asub nimetatud küsimuses sotsiaalminister, ke. lele käitisvanemate nõukogu saatis protesti, milles palutakse komisjoni sundotsuse muutmist. Need seisukohad võeti teatavaks pärast seda, kui oli ära kuulatud käitisvanemate nõukogu liikmete seletus nimetatud küsimuses astunud sammude kohta.

Koosoleku lõpul üks käitisvanem tegi teatavaks üllatava uudise:

Kreenholmi suur haiglahoone, mis seisab praegu kasutamata, olevat ehitatud tööliste rahaga.

Nimelt tsaarivalitsuse ajal peeti tööliste palgast kinni mitmesuguste süütegude pärast trahvisummasid, millest aja jooksul kogunes suur kapital. Tolleaegne seadus ei lubanud seda raha kulutada muuks otstarbeks kui ainult tööliste eneste huvides. Nii olivatki see kapital mahutatud uue haigla püstitamiseks. Peeti tarviliseks seda asja veel lähemalt selgitada, ja kui lugu on tõesti nii, siis on töölisonnalgi sõna kaasa võelda, kui vabrikuvallitsus mõtleb haigla hoonega midagi peale hakata. „Põhja Kodu“.

— Kodutööliste töölepingu seadust peab tarviliseks töölistkoda.

— Ei ole seadusepärane, kui töölisele kuu esimese poole palk maksetakse välja alles järgmise kuu 1. päeval ja kuu teise poole palk järgmise kuu 15. päeval, nagu seda mõnes käitises praktiseeritakse. Poole kuu palk tuleb välja maksa selle tööaja lõppedes.

— Käitiste ja ettevõtete tegelikelt juhatajailt kutsetunnistuse nõudmise määrus hakkab kehtima 1. okt. 1937. a., erandid on lubatud kuni 1. jaan. 1939. a. Juhatajailt nõutakse kutsetunnistusi.

— Tehniliste ja tööstuslike õppeasutuste kohta sisaldab kutsehariduslike õppeasutuste seadus rea eeskirju, mille järgi (§ 109) keskastme tehnika- ja tööstuskooli õpingute lõpetamise järele korraldatakse kooli juures lõppeksam, mis on ühtlasi õppinud töölise või sellele vastava muu nimetusega õppinud oskustöölise kutseeksamiks. § 110 järgi keskastme tehnika- ja tööstuskooli lõpetaja, kes on omandanud õppinud töölise või muu sellele vastava kutse ja on omal alal töötanud kolm aastat, võib õiendada meistrieksami. § 112 järgi tööstusõpilaste kooli või kursuste õpingute lõpetamine toimub korras, mille määrab haridusministeeriumi kutseoskuse osakonna direktor. Tööstusõpilaste kooli lõpetajale antakse lõputunnistus. § 113 järgi õppetöökoja lõpetajail, kes on lõpetanud tööstusõpilaste kooli või sellele vastava kursuse, teostub õppinud töölise või sellele vastava muu õppinud oskustöölise kutse omandamine tööoskusametis või õppetöökoja juures selleks haridusministeeriumi kutseoskuse osakonna poolt ettenähtud korras moodustatud eksamikomisjonis.

— Töötingimusi Jugoslaavias korraldatakse uue seadusega, mis anti 12. veebr. 1937. a. ja on maksev mäe- ja käsitöös, kaubanduses, liiklemise alal ja metsatööstuses. Seadus käsitleb palga alammäära, kollektiivlepinguid ja töötülide lahendamist.

— Tööliste töölepingu seaduse täitmiseks on maksmas kriminaalseadustiku paragraafid („R. T.“ 22 — 1937), mille järgi (§ 347) tööandjat või käitise vastutavat juhatajat, kes on süüdlane selles, et ta seaduse või sündmääruse eeskirju rikkudes: 1) vähendas tööliste palka, 2) maksis töölisile palka vekslitega, võlakohustustega, kupongidega, kokkulepitud märkidega, kaupadega või teiste esemetega; 3) maksis töölisile palka kaupluses, restoranis või mõnes teises säärases kohas; 4) võttis töölisilt maksu seesuguste asjade kasutamise eest, mille kasutamise eest töölisilt tasu ei võidud võtta, või võttis maksu suuremal määral kui lubatud; 5) võttis töölisile laenu antud rahalt protsente või tööliste võlakohustuse kindlustuseks antud vastutuse eest tasu; 6) tegi palgamaksimisel töölisile mahaarvamisi ta võlgade kattteks, karistatakse: arestiga mitte üle kolme kuu või rahatrahviga mitte üle kolmesaja krooni. Kui säärane üleastumine saadeti korda kolmandat korda, või ka esimest korda, kuid tekitas tööliste hulgas rahutuse, mis kutsus välja poliitiseivõimu kohaleilmumise korra järele seadmiseks, siis karistatakse süüdlast: arestiga mitte üle kuue kuu. Pealeselle võib kohus juhu, kui süüdlane pidas või juhatas käitist, välja arvatud kodune majapidamine, võtta temalt miisuguse käitise pidamise või juhatamise õiguse ühest kuni viie aastani.

§ 348 järgi tööandjat või käitise vastutavat juhatajat, kes on süüdlane selles, et ta seaduse või sündmääruse eeskirju rikkudes: 1) pidas töölist palgaraamatuta, 2) ei pidanud korralikult palgaraamatut, 3) ei annud töölisile viimase nõudmisel lepingu lõpetamisel tunnistust, 4) kirjutas tunnistusele märkusi või tegi märke, mille tegemine on keelatud, karistatakse: rahatrahviga mitte üle 500 krooni.

§ 349 järgi tööandjat või käitise vastutavat juhatajat, kes on süüdlane selles, et ta rikkus seaduse või sündmääruse eeskirju: 1) tööinspektorile vastutava juhataja või selle asetäitja määramisest teatamise kohta, 2) palgaarvaramatu või palgalehtede pidamise kohta, 3) tööliste varustamiseks kaupluste avamise ja neis kauplemise kohta, 4) sisekorramääruste koostamise ja väljapanemise kohta, karistatakse: rahatrahviga mitte üle kolmesaja krooni.

Töölisvanemad ja ka töölisid ise peavad valvama, et tööliste töölepingu seaduse nõudeid täidetakse. Töökaitseseaduste rikkumine on laialdane nähtus, mis ei kao enne, kui seaduse täitmine tööandjale saab juba harjumuseks.

— Briti uus töökaitseseadus sisaldab eeskirju tööliste tervise kaitsmiseks ja õnnetuste vältimiseks, piirab tööaega ja ületunde. Naisel ja alaealisil on tööaeg 48 tundi nädalas.

Laupäeval lõppes naiste töö seni k. 16, uue seaduse järgi k. 13 p.

— Tööaega Hollandi mäetööstuses on vähendatud 46 tunnilt 45 tunnini nädalas.

— Tööaeg Ungari tekstiiltööstuses on ka uue seaduse järgi 8 tundi päevas ja 48 t. nädalas.

— 40-tunniline töönädal Põhja-Ameerika Ühendriikides on peaaegu kõigil töölaladel teostatud.

— Tööaeg Portugali büroodes on uue seaduse järgi k. 8—20, kahetunnise lõunavaheajaga, kindlustusasutuses k. 10—18, vaheajaga k. 12½—14. Laupäeval lõpeb töö kell 13. Portugal on fašistlik diktaatuuriik.

— Töötuid Saksamaal oli 1936. a. lõpul registreeritud 1.478.862.

— Tööpuuduse vastu võitlemiseks Kandas korraldatakse laiaulatuslikke avalikke töid.

— 40-tunniline töönädal Austraalia kulla-kaevanduses on maksma pandud.

— Öötöökeeld Bulgaaria pagaritööstuses tagab puhkuse kella 20—4.

— 40-tunnilise töönädala seadust Prantsusmaal teostatakse järjest laiemas ulatuses.

— Tööõpilaste Daanis võimaldatakse aastas kahe nädaline puhkus 1. mai ja 15. sept. vahel.

— Tööaeg Saksa tööstuses oli keskmiselt 1932. a. 6,91 ja 1936. a. 7,59 tundi päevas.

— Uus palgalise puhkeaja seadus Belgias hakkas maksma 8. juulil 1937. a. sadamatöölise ja mõblitööstuse tööliste kohta. Palgalist puhkeaja antakse: 25—74 tööpäeva kohta 1, 75—124 tp. kohta 2, 125—174 tp. kohta 3, 175—224 tp. kohta 4, 225—274 tp. kohta 5 ja 275 ja enam tööpäevade kohta 7 puhkepäeva.

— Tööliste tervishoiu kohta anti Belgias uus seadus, mis käsitleb ööruumide jne. tervishoidu.

— Pühapäevarahu kindlustatakse Tšehhoslovakkias uue seadusega.

Tervishoid

— Lastekaitse organisatsioones, nii keskkonnades kui ka kohtadel, peaks arstide koja arvates olema igatühes vähimalt üks arst, et kindlustada lastekaitse tööle pidev kontakt tegeliku tervishoiutöö teostajatega.

— Laste terviseramatute sisseseadmist soovivad arstide koda. Terviseramatud oleksid kohustuslikud kõikidele lastele ja kuuluisid esitamisele lastekaitseametile või ta esindajale.

— Korterite inspeksiooni loomist pooldab töölis-koda.

— Kooliarsti-eriteadlase ametissepanekut igas suurema elanike arvuga keskses nõuab arstide koda, et teostada koolitervishoidu kavakindlamalt.

— Sarlakuhaigusi on Eestis praegu Tallinnas, Tapal ja mujal.

— Tiifusehaiguse juhud ei taha Eestist kaduda.

Arstidepäev.

21. ja 22. augustil s. a. toimus Viljandis XV Eesti Arstidepäev 136 arsti osa-

võtul, kus arutusel olid mitmesugused küsimused, nii artistikutealised kui ka teaduslikud. Osa Arstidepäevast toimus Viljandi lähedal olevas Jämejala vaimuhaigla ruumes, kus esineti ettekannetega meie vaimuhaiglate puuduste kohta, mis ei võimalda vaimuhaigete ajakohast ravimist; ühtlasi arvati, et seltskond peaks õiglasemalt suhtuma vaimuhaigetele, kelledest paljud on ravitavad; niisamuti on vaja õiglasemat suhtumist vaimuhaiglatele, kui raviasutusele, ja ses töötavale personalile. Ka peaks mittekohase sõna „hullumaja“ tarvitamine kaduma.

— Hammaste ravimiseks ilma puurmasinata teeb N. Venes katseid dots. B. M. Starck. Enne plombeerimist katab ta haige koha hambas vatiga, mis on imbutatud asothappega. Siis katab ajutise kipsist plombiga. Vatt hoitakse hambal 10—25 minutit. Asothappe mõjul võib hamba haiget ollust kergesti kõrvaldada. On see tehtud, tuleb plombeerimine.

— Lubab parandamata haigeid surmata uus seadus, mis antud P.-Ameerika Nebraska osariigis. Parandamata haige kohta peab otsuse tegema arstide konsiilium. Kui arstid üksmeelselt tulevad otsusele, et raskesti haige tuleb surmata, siis arst, kes ravib parandamata haiget, on õigustatud tunnistajate juuresolekul süstima haigele müürki, mis ta piina lõpetab.

— Gripivastase seerumi kallal töötab N. Vene prof. Baröönin. Arvatakse, et selle seerumi süstimine hoiab grippi haigestumisest. Katsed tehakse epidemioloogia ja mikrobioloogia keskinstituudis.

— Tööstustervishoiu ja sotsiaalse meditsiini kongress peeti tänava Mehhiikos. Osavõtjaid oli üle 200. Arutati kutsehaiguste (silikose, pneumokoniose jne.), tööõnnetuste, kutsenõuande, sotsiaalse hoolekande, käitisarstide ja teisi töötervishoiu küsimusi.

— Tiisikusse suri Soomes 1929. a. iga 10.000 elaniku kohta 23,5, 1936. a. 16,5 inimest. Tiisikusse surijate arvu vähenemine on tingitud süstemaatilise võitlusest, mida Soomes peetakse tiisikuse vastu.

— Rõuged kaovad ka N. Venest. Enne maailmasõda oli Venemaal iga aasta üle 100.000 rõugehaigusejuhu, 1927. a. 14.154 ja 1936. a. 400. Tänavu veebruaris ja märtsis ei olnud ühtki rõugehaiget. Rõugehaiguse vastu on võideldud sunduslikult kaitserõugete panemisega.

Märkmeid vigase inimese käsitlemisest ilukirjanduses.

Küüraka hingeelu.

Dr. H. J.

Ilukirjandus, mis käsitleb peamiselt terveid inimesi, puudutab vahete vahel ka kehaliselt haigeid inimesi. Siin riivatakse päkapikkusi, karkudega käijaid, küürakaid, keisrikodade hoovinarre jne.

Peab ütleva, et vigase (küüraka) inimese käsitlemine osutub tihti tabavaks, mitmelgi korral aga paistab, et küüraka naeru, ta kannatusest kantud „röömsameelsust“, ei oska

kirjanik seletada. Teosest jääb mulje, et kujutus on võlts.

Muinasjutus „Printsessi sünnipäev“ käsitleb Oscar Wilde üht kääbust („päkapikkune“), kes pealegi on inetu. See kääbus ei saa aru oma inetusest. Ta naeratab ühes tervete ning ilusatega, kes teda pilkavad ja solvavad. Ta ei mõista kuidagi seda, et printsessi, kes muidu ta vastu nii hea olevat, tema üle naeravat. Viimaks peegli ees end nähes, kus talle selgub, et ta on inetu, sureb ta ehmatuses.

Tugevama isiksusena esineb juba teine samasugune inetu kääbus Baumi romaanis „Ulle, päkapikkune“. Selle õnnetu inimese on ta ema kord annud tsirkuse pajatsitele, et nad teda rahvamassidele näidates võiksid raha teenida. Ulle elumotoks saab edaspidi aga: „Kõik on hea nii nagu ta on“.

Kui võtta elu Alfred Adleri seisukohast, siis sünnib meis alatine võitlus enese maksmapanemise tunde ning meis peituva alaväärsustunde vahel. Meie viimane kääbus saab üle teisest tundest (alaväärsustunne), ta tahab elus läbi lüüa, end maksma panna („Kõik on hea nii nagu ta on“).

„Florentsi öödes“ näeme H. Heinet kujutavat päkapikkust teisest seisukohast. Ta hukub siin lõppude lõpuks kogu kääbusele määratud kurbloolususega, kusjuures ta peab tahtmata süüdistama hoovkonda ning turuhuvilist rahvamassi.

Poe novellis kujutatakse kääbust kättemaksjana.

Küürakad kujutatakse tavaliselt halvemast ja vastikumast seisukohast. Tihti aga tundub, et ilukirjanikud, kes küürakaga kui haigeiga haiglais jne. ei ole kokku puutunud, teda ka vähemal hulgal mõista oskavad.

Kääbusinimese all mõistame ikkagi tervet inimest nii-ütelda miniatuuris, seades talle vastandiks ihglase; teine asi on küürakaga, kes juba ilmingimata on haige.

Küürakate abieluõnn osutub väga inimlikel põhjusil tihti võimatuks ning nende abielu õnnetuks või väljalülitatuks—see on ka mauseas üheks põhjuseks, miks küürakad on väga närvilised, suurt trotslikkust üles näitavad jne. See närvlikkus suundub kas kuritegevusele ja revolutsioonidele või jälle, teiselt poolt, idealistliku maailmavaate, maailmaparanduse, poole.

Naiseliku lisailmega revolutsionäärina esineb väikeskasuline küürakas Roseliebi töös „Armas naine tähtedelt“, kuna Malieczeweri poolt tuntud revolutsionääri Marat'd (ta oli küürakas) kujutatakse samuti toorena, kes ise sealjuures peab end rahvale õnne toojaks. Võiks tuua veel rohkesti teisi sellaselt käsitletud küürakaid, kes oma õnnetust tahavad maailmale kätte maksa.

M. Gorkil on aga mitu sellast küürakat, kes idealistlikult tahavad maailma parandada, tegeliku eluga kokku puutudes selgub aga kohe nende saamatust.

Küürakaid on ka nii eredalt närvlikkusele vihjavalt kirjeldatud, et siin meil on tegemist mitte üksi kergete, vaid raskete vaimuhaigete, ja neid on viimaks käsitletud ka

naivselts-altruistlikena, kus nad kloostriisse jne. lähevad, on küürakate iseloomu võltitud.

Isaerialisest seisukohast on käsiteldud ka n.-n. hoovinarre.

Narre leiame mitmesuguseid: ühtedele usaldatakse kõik, teised peavad pajatseina hoovkonda löbustama. On koguni narre, kes hoovkonna liikmeile nõu annavad.

Viimaks, mis puutub sõjainvaliididesse, siis kirjanduses ühed neist muutuivad sõjavastaseiks, teised jäävad endisiks, otsides väljapääsu oma tapluskiriele jne.

Üldiselt tuleb aga vahet teha selle vahel, kas inimene on vigastuse saanud enne sündi, noores eas või sõjas või õnnetuse läbi täisealisena; pealeselle osutub tähtsaks isiksus, inimese iseloom.

Nagu ülalpool võib selguda, ei osutu sugugi kergeks igal juhul anda psühholoogilisel õiget kirjeldust küürakast, vigasest või hoovinarri.

Üldiselt tuleb aga nimetada, et terve iseloomu juures on suur tähtsus ka tervel kehal.

Haigekassade tegevusest

Kreenholmi haigekassa peakoosolek

oli 26. aug. Kuulati ära haigekassa pooleaasta aruanne, millest selgus, et haigekassa töötab rahuldavalt. Abistamisi antakse kõrgemal määral, ainult esimeste haiguspäevade eest abiraha ei makseta. Kindlustusmaksu 1%. Arstiabi korraldus on vabrikul käes, kes peale liikmete ka perekonnaliikmeid ravib. Kreenholmis töötab üle 2000 inimese. Arstidel, keda on kaks, tuleb kummalgi päevas vastu võtta 50—60 haiget, gripi ja taudide ajal enam.

Koosolek soovitas vabrikul palgata uusi hambaarste, esitades omalt poolt 2 kandidaati.

Koosolekul tulid ka mõned liikmete kaebused arutamisele. Üks liikmeist nõuab oma sõdurist-poja matmiseks matuseraha. Muidugi ei saa haigekassa seda tasuda, sest sõjaväes aegateeniv poeg ei elanud isa ülalpidamisel, seaduse § 299 on aga selgesti öeldud, et haigekassa võib enda peale võtta arstiabi andmise kulud kassaliikmete ülalpidamisel olevaile perekonnaliikmeile, kui ka isikuile, kes faktiliselt perekonnaliikmete seisukorras asuvad, samuti ka abirahasid anda nimetatud isikute haiguste puhul ja nende matmiseks ning sünituse puhul, ka väljaspool abielu sündinuid kaasa arvates.

Haigekassa ei ole saanud ka nende perekonnaliikmete matmiseks abiraha maksta, kes on vanglas surnud, küll aga annab ta nende kassaosaliste isade ja emade matmiseks, kes vanadena said vabrikult väikest pensiooni, 4 kr. kuus, sest nad elasid kassaosaliste ülalpidamisel.

Koosolekul soovitati, et neile, kel arst seda tarviliseks tunnistab, antakse vabrikul kulud ka prillid, nagu seda seadus ette näeb.

Koosolekul kõneles Leop. Johnson sotsiaalkindlustuse ja töökaitse päevaküsimustest.

Valiti esindajad kindlustusameti liikmete

valimiskoosolekule, samuti 7 esindajat haigekassade tegelaste päevale.

Seletusi haigekassa tegevuse kohta andsid esimees Jõgiste, Amjago j. t.

— Pööraveres korraldatakse arstiabi. 1. augustist arvates a.-s. „Eesti Turbatööstuse“ Pööravere turbatööstuse tööliiskond loetakse Pärnu Ühishaigekassa alla kuuluvaks. Pööravere turbavabriku ehitustöödel on praegu üle 200 tööliste, kuid mõne nädalaga nende arvu suurendatakse 500-ni. Nii suurele hulgale arstiabi korraldamiseks avatakse Pärnu Ühishaigekassa poolt Pööraveres ambulantsi esmaabi andmiseks. Ambulantsi palgatakse ametisse velsker. Pööravere tööstusele lähimaikis ühishaigekassa lepinguarstideks on Tori ja Keru jaoskonnaarstid.

4. jaoskonna tööinspektori kinnitusameti liikmeiks valiti neil päevil tööliste esindajateks Pärnu Ühishaigekassa esimees H. R a i d e ja asjaajaja J. R ä n d v e e. Neile asemikeks valiti H. Karu ja P. Sneegs.

„Pärnu Päevaleht“.

Haigekassal uus juhatus. Kuressaare Ühishaigekassa juhatus jagas eile ametid omavahel järgmiselt: esimees K. Pöder, abiesimees J. Alas, sekretär V. Niit, laekur E. Kriška ja varahoidja J. E. Meigas.

„Meie Maa“.

Üldhaigekassa juhatus jagas ametid Narva üldhaigekassa juhatus jagas ametid järgmiselt: esimeheks Aleksander Mägi Narvast, abiesimeheks Koppel Kiviõlist, teiseks abiesimeheks A. Diblom Rootsis õlivabrikust ja ametita liikmeiks H. Lill Jõhivist, A. Trei Kiviõlist, A. Helder Narvast ja Joh. Karus Narvast.

„Põhja Kodu“.

— Teenistuskirjad haigekassades on nõutavad 6. juuli 1937. a. pensioniõiguslike isikute teenistuskirjade määruse järgi. Teenistuskirja vorm ja nõudmised selle täitmise kohta on avaldatud „R. T.“ nr. 56 — 1937. a.

Mitmesugust

Neist, kes asuvad välismaal.

Rahvusvahelise Tööstuse sellekohase uurimuse põhjal, mis hiljuti avaldati, oli 1930. aastal 28.900.000 isikut, kes elasid väljaspool kodumaa piire. Nende „välismaalaste“ protsent moodustas 1,6 tervest maailma elanike arvust. Maailmas arvati sel ajal olevat 2 miljardit inimest.

Suurim arv välismaalasi oli P.-A. Uhendriikides — 6.285.000 ehk 21,8% tervest välismaalaste arvust maailmas. Argentiinas oli 2.828.000 välismaalast, sellega on Argentiina teisel kohal välismaalaste arvult. Nendele maadele järgnes Prantsusmaa 2.714.000 välismaalasega, Brasiilia 1.565.000-ga 1920. aasta andmete järgi, Briti Malai 1.870.000, Siiam 1.013.000 ja Saksamaa 757.000. Daanis oli välismaalasi 35.000, Norras 35.000 ja Soomes 11.000. Rootsis oli 23.000. Hilisemate aastate kohta puuduvad andmed. 1910. a. kuni 1930. aastani on välismaalaste arv kasvanud protsentides Euroopas: Greekas 48%, Prantsusmaal ja Hollandis 151%. Väljaspool Euroopat asetsevates maades on võraste arv kasvanud protsentides: Argentiinas 120, Alžeerias, Kanadas, Hong-Kongis, Briti Malais, Hollandi Indias ja Koreas 430%.

Samal ajavahemikul on terves reas maades välismaalaste arv praktiliselt olnud peaaegu samal tasemel. Seda võib ütelda Daani ja Soome kohta. Mõnel maal on välismaalaste arv vähenenud, näiteks Norras. Et käsitada õigesti välismaalaste tähendust teatud riigis, siis tuleb arvestada välismaalaste arvu ühe tuhande elaniku kohta. Keskmiseks välismaalaste arvuks Euroopas 1000 elaniku kohta oli (N. Venemaa välja arvatud) 1930. a. 15,4 promilli. Üle keskmise arvu oli välismaalasi järgmistes riikides: Luksemburgis 186 promilli, Sveisits 87, Prantsusmaal 66, Austrias 43, Belgias 39, Hispaanias 35, Lätis 31 ja Tšehhoslovakkias 17. Euroopa maadest, kus välismaalaste arv oli alla keskmise, tuleb nimetada: Norra 13, Saksamaa 12, Eesti 12, Greeka 12, Bulgaaria 10, Jugoslaavia 10, Ungari 9, Türgi 6, Portugal 5, Suur-Britannia 4, Itaalia 3 ja Soome 3.

Pärast maailmasõda on välismaalaste arvus üksikutes riikides sündinud suured muutused. Kuna Saksamaal praeguse territooriumi piires välismaalaste arv langes poole võrra, tõusis Prantsusmaal välismaalaste arv tuhande elaniku kohta 1910. a. — 1930. a. 29-lt 66-ni. Sveisits oli 1910. a. suurim välismaalaste arv tuhande elaniku kohta 148, kuid hiljem langes see arv ja 1930. a. oli see veel 87.

Asiaatide arv välismaal on küll puuduliku statistika järgi tõusnud samal ajavahemikul 5 miljonist 9 miljonini, aga eurooplaste arv on pärast väikest tagasimekut siiski kaks korda suurem. Kõigi eeltoodud andmete arvestamisel kasutati andmeid 163 eri maa kohta.

— Kilingi-Nõmme ohvreist on Pärnu haiglas ravimisel veel 10 last.

— Põllutöömashinate ostud on tänava võrreldes eelmiste aastatega suurenenud. Talupidajail on vabu kapitale, mida võib paigutada masinate alla.

— Uutestabrikutest on praegu asutamisel Kehras paberivabrik ja Aseris telliskivitehas. Ka Tallinna kavatakse asutada telliskivitehas, Nõmmele aga silikaadivabrik.

— Et naisi ja lapsi ei hukataks, on palutud Santanderi vallutamise eel kindral Francolt. Niisiis: tuleb isegi paluda, et fašistid, kes oma rahva verd valavad, ei tapaks süütu lapsi ja naisi — ja seda 20. aastajal.

— Suitsetamine Eesti naiste keskel näib levivat. Kuigi suitsetamine on tervisele kahjulik, ei ole naisorganisatsioonid selle pahe vastu sõna võtnud, kuna nende juhtivate tegelaste keskel on väga innukaid ja kirglikke suitsetajaid. Suitsetamine on enam levinud „peenemas seltskonnas“, eriti kohvikupubliku keskel, kuna töölisnaiste ja naistööliste keskel ta veel kuigi palju harrastust ei ole leidnud.

— Juriidilise abi saamisega maal on raskesti. Maaelanikel tuleb vähimaiski asjus pöörduda alevi või linnas mõne advokaadi poole, mis läheb sageli kulukaks. Vallaseaduse järgi korraldab elanikele juriidilist abi vallavalitsus. Seda nõuet tuleb vallavalitsustel täita, et ka maaelanikele juriidiline abi teha kättesaadavamaks.

— Neljakud sündisid Sahhalinis. Nende eest hoolitsevad velsker ja öde.

— Sündis Leningradis tänava 6 kuu jooksul 48.288 last, läinud aastal sama aja jooksul 26.345 last.

— 30.000 vaeplast Soomes on paigutatud perekondadesse kasvatada, kasvatusmajades on 6000 last. Suveks saadetakse linnast lapsi maale taludesse.

— SSSR linnaelanike arv on kahe viis-aastaku kestel tõusnud 26 miljonilt 40 miljonini.

EHL teateid.

1.

Haigekassade tegelaste päeval kõneleb p. 2 all „Sotsiaalkindlustusest“ abidir. P. Margna, p. 6 all „Tervishoiu alalt haigekassadele“ dr. M. Püü mets, p. 7 all „Sanatooriumidest, kuurortidest ja puhkekodudest ning haigekassast“ — dr. M. Püü mets ja L. Johanson, p. 11 all — dr. Karin Jänes tööliste hambaravist ja haigekassast.

2.

E. H. Liit palub tungivalt, et haigekassade tegelased jatkaksid 1) „Tööle ja Tervisele“ kaastöö tegemist ning tellimiste vastuvõtmist, 2) E. H. Liidu kirjastusel ilmunud brošüüride levitamist.

3.

O. Vahtra „Tööliste haiguste vastu kindlustamise seadust“ müüakse haigekassadele ja haigekassade tegelasile 75% hinnaalandusega, see on 25 senti eksi. See raamat on praegu kõige uemaks käsiraamatuks haiguskindlustuse seaduse käsitlemisel.

4.

„Töö ja Tervise“ 1925.—1935. a. aastakäike brošeeritud ja köidetult müüakse haigekassadele ja haigekassade tegelasile 50% hinnaalandusega.

5.

L. Johanson „Sotsiaalkindlustust“ müüakse 10 s. eksi.

6.

Liidu sekretäri L. Johanson loengute ja kõnede teemideks on: 1) sotsiaalkindlustus, 2) sotsiaalkindlustus ja töökaitse, 3) haigekassade soovil eriained sotsiaalkindlustuse ja töökaitse alalt.

Loenguid ja kõnesid palub E. H. Liit korraldada sotsiaalkindlustusküsimuste selgitamiseks ja populariseerimiseks.

Haigekassa-tegelaste päev

on laupäeval, 18-dal, ja pühapäeval, 19. septembril 1937. a., algusega kell 10 homm., Tallinnas, Töölistkoja ruumes, Toompuiestee nr. 17-a.

Päevakord:

- 1) Sotsiaalkindlustuse areng viimaseil aastail — ref. dir. J. Sonin.
- 2) Sotsiaalkindlustusest — ref. abidirek. P. Margna.
- 3) Tööliste tervislikust seisundist Eestis — ref. RStKb üldbüroo juhataja H. Reiman.
- 4) Sotsiaalkindlustus Eestis — ref. RStKb stat. R. Sõrmus.

- 5) Tööõnnetused — ref. dr. A. Meerits.
- 6) Tervishoiu alalt haigekassadele — ref. dr. M. Püümets.
- 7) Sanatooriumid, kuurordid ja puhkekodud ning haigekassa — ref. dr. M. Püümets ja L. Johanson.
- 8) Haigekassades rakendatavaid seadusi — ref. Tööliskoja peasekretär I. Rebane.
- 9) Haigekassade päevaküsimusi — ref. K. Lukk.
- 10) Haigekassateenijate kutseküsimusi — ref. L. Johanson.
- 11) Hambaravi ja haigekassa — ref. dr. Karin Jänes.

Igale referaadile või mitmele korraga järgnevad läbirääkimised.

— Liiklemisõnnetuste vastu kindlustamiseks on EHLiit saanud Sotsiaalministeeriumile märgukirja, kus ta ütleb, et Eestis juhtub väga palju liiklemisõnnetusi, eriti mootorsõidukite läbi, kus paljud inimesed saavad vigastada ja surma.

Liiklemisõnnetuse ohvriks langeb sageli ka haigekassade liikmeid, kelle ravimise, abistamise ja matmise kulud tuleb kanda haigekassadel.

Liiklemisõnnetuste vähendamiseks palub Eesti Haigekassade Liit normeerida mootorsõidukite juhtide tööpäeva, kuna sageli põhjustab õnnetuse juhi liigne väsimus. Ühtlasi palub EHLiit arvata mootorsõidukite juhid haigekassade alla. Ka palub liit teostada liiklemisõnnetuste vastu kindlustamist, maksma pannes seaduse, mis käsitleks vigastatute ravimise, abistamise, samuti töövõimetuile ja nende järelejäänule pensioni määramise aluseid.

Praegu langevad vigastatud, kui neil puudub varandus, raskesse seisukorda.

— Sotsiaalkindlustus Eestis, Riiği Statistika Keskbüroo väljaanne, ilmub lähemal päevil. Neile, kes selle brošüüri on tellinud haigekassade liidu kaudu, täidetakse tellimine EHLiidu poolt.

— Sanitaarautode küsimus oli arutusel viimasel EHL juhatusel koosolekul 21. aug. Sanitaaraudot peaksid olema igas suuremas tööstuskäitises kättesaadavad, et tarbe korral transporditeerida haigeid ja vigaseid.

— Vigastatute ravimise erihaigla küsimust kaalus EHLiidu juhatus. Vigastatute ravimine erihaiglas, kus on vastavate teadmistega ja kogemustega arstlik personaal, annaks paremaid tulemusi kui müüd, kus ravimine toimub paljudes haiglates, sageli ka kodus.

Kõnekoosoleku „Kiviõlis“

korraldas pühapäeval, 22. aug., kell 1 p. kino „Koidu“ ruumes Tallinna Üldhaigekassa. Juhatusel esimees A. M ä g i ja asjaajaja E. K e s k p a i k andsid ülevaate haigekassa tegevusest, kuna EHLiidu sekretär L. J o h a n s o n kõneles sotsiaalkindlustusest ja töökaitsest.

„Kiviõlis“ on päevas umbes 60 haiget, keda vastu võetakse ambulantsis, kus töötavad arstid Fabricius ja Maak. Haigekassal on koha peal ka hambaarsti-kabinett, pealeselle ämmaemand, velsker, rohuteadlane ja õde.

Rohute tuleb haigeile tuua Sonda apteegist, mis tekitab sõidukulu ja võtab aega. Koha peal on apteegi avamine tarviline. Haigekassa avakski siin oma apteegi liikmete varustamiseks rohtudega, kui aga selleks luba antaks.

Meie arvates on 2000 töölise tervis küll seda väärt, et neile tarbe korral rohuabi võimaldamiseks ei tohiks takistusi teha eluvõõrad korraldused, mis takistavad haigekassasid ülesannete teostamisel.

Haigekassade tegelasile!

„Töö ja Tervise“ talitus palub kõiki haigekassade tegelasi jätkata tellimiste hankimist.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused, ilma et tellijal tuleks postikuludis kanda.

Kuna „Töö ja Tervise“ sisu ei vanane, siis võib tellida ka terve aastakäigu, muidugi aga ka 6 ja 3 kuu peale.

SISU: 1) Kutsetöö-haigustest — Dr. M. Püümets. 2) Fosgeeni toimest inimorganismile — A. Kümmele. 3) Taimetoitlus — Dr. A. A. Hrustalev. 4) Tööline ja kultuur — L. Johanson. 5) Rahvusvaheliselt tähtsusega konverentsid — J. Mikhelson. 6) Vanade tööliste küsimusest. 7) Krulli tööõnnetuse puhul. 8) Meremeeste tööaja korraldamisest. 9) Eraapteekrid ja haigekassad. 10) Majandusliku kutseoskuse korraldamine. 11) Tööliste vallandamine haiguse ajal. 12) Tööliste reaalpalgad vähenenud. 13) Töötilide lahendamise komisjoni seletused ei rahulda töölisi. 14) Kindlustusameti otsuseid. 15) Sotsiaalkindlustus. 16) Töökaitse. 17) Tervishoid. 18) Märkimised vigase inimese käsitlemisest ilukirjanduses — Dr. H. J. 19) Haigekassade tegevusest. 20) Mitmesugust. 21) EHL teateid. 22) Kuulutused.

„TÖÖ JA TERVIS“

Sotsiaalpoliitiline kuukiri

E. HAIGEKASSADE LIIDU JA SOTSIAALSE ARENGU EESTI ÜHINGU HÄÄLEKANDJA

Tegev toimetaja L. JOHANSON. Vastutav toimetaja K. LUKK.

Ilmub kord kuus.

Tellimise hind postiga:

Kuulutuste hind:

Aastas . . . . . 100 senti

1 lhk. . . . . Kr. 50.—

6 kuu peale . . . . . 55 „

1/2 „ . . . . . „ 25.—

Välismaale aastas . . . 150 „

1/4 „ . . . . . „ 12.50

Üksiknumber . . . . . 10 „

1/8 „ . . . . . „ 7.25

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutused ilma saatemaksuta.

Toimetuse ja talituse: Tallinn, Toompuiestee 17-a, krt. 13. Tel. 448-35.

Vastutav toimetaja Karl Lukk. Tegev toimetaja L. Johanson. Väljaandja Eesti Haigekassade Liit.

Ilumise aeg 3. septembril 1937. a.